

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen keskeisimmät osa-alueet pankkisektorilla

Tuija Kettunen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen
keskeisimmät osa-alueet pankkisektorilla**

Tuija Kettunen
Tradenomi (AMK), Liiketalous
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2021

Tuija Kettunen

**Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen keskeisimmät osa-alueet
pankkisektorilla**

Vuosi 2021 Sivumäärä 40

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa toimeksiantajalle pankkisektorille soveltuva opas rahanpesun ja terrorismin vastaiseen työhön. Tavoitteena oli luoda opas, jota on helppo muokata tulevaisuuden sääntelyn muutoksiin ja oleellinen tieto on tiiviissä muodossa. Opas soveltuu mainiosti esimerkiksi uusille työntekijöille organisaatiossa. Opinnäytteen tietoperusta tulee kirjallisuudesta, vertaisarvioituista tutkimuksista sekä luotettavista julkisista lähteistä löydetyistä tiedosta, kuten Verohallinnon, Poliisin ja Euroopan Unionin sivuilta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena, jolloin toimeksiantajalle tuotettiin opas. Toiminnallinen opinnäytetyön menetelmäsuuntauksena käytettiin laadullista tutkimusta, missä tärkeimmät menetelmät ovat teemahaastattelu ja sisällönanalyysi. Teemahaastattelun ja sisällönanalyysin perusteella oppaaseen saatiin toimeksiantajaa eniten palvelevat elementit.

Lopullinen tuotos täytti sen vaaditut piirteet. Opas kertoo informatiivisesti, mutta tiiviisti ja käytännönläheisesti peruspilarit rahanpesun eston ja terrorismin vastaiseen työhön. Opas on suunniteltu siten, että toimeksiantajan on helppo muokata sitä muuttuvaan lainsäädäntöön.

Tuija Kettunen

Key elements in the prevention of money laundering and financing terrorism in the banking sector

Year	2021	Pages	40
------	------	-------	----

The purpose of the thesis project was to provide Company X with a suitable guide for the banking sector in the work against money laundering and financing terrorism. The aim was to create a guide that is easy to adapt to future regulatory changes and where the relevant information is in concise form. The guide should be suitable for new employees in the organization. The information in the thesis comes from literature, peer-reviewed studies and information found in reliable public sources, such as the Tax Administration, the Police and the European Union.

The thesis was carried out functionally, which resulted in a guide for Company X. A qualitative research approach was used, where the most important methods are theme interviews and content analysis. Based on the theme interviews and content analysis, the guide was provided with the elements that best serve Company X.

The final output met its required characteristics. The guide outlines in an informative but concise and pragmatic way the basic pillars of the work against money laundering and financing terrorism. The guide is designed to adapt to changing legislation.

Keywords: money-laundering, terrorism, financing, sanctions

Sisällys

1	Johdanto.....	8
2	Käsitteiden määritelmiä.....	9
3	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen	10
3.1	Rahanpesun muodot ja prosessi.....	11
3.2	Terrorismin rahoittaminen.....	13
3.3	Kryptovaluutat.....	14
3.4	Haasteet.....	15
4	Lainsäädännöllinen näkökulma.....	16
4.1	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen eston historia	16
4.2	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon liittyvä lainsäädäntö	17
4.2.1	Lainsäädäntö Suomessa	17
4.2.2	Lainsäädäntö Euroopan Unionissa	20
4.3	Veronkierto ja verotukselliset sopimukset	23
4.3.1	FATCA ja CRS.....	23
5	Seuraamusmenettelyt ja valvovat viranomaistahot	25
5.1	Oikeudelliset seuraamukset	25
5.2	Pakotteet ja sanktiot	27
5.3	Viranomaistahot	28
5.3.1	Finanssivalvonta	29
5.3.2	Rahanpesuneston selvittelykeskus	29
5.3.3	FATF	30
6	Tutkimus.....	31
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	31
6.2	Tutkimusmenetelmä	32
6.3	Aineiston keruu	33
6.4	Teemahaastattelu.....	33
6.5	Sisällönanalyysi	35
6.6	Loppupäätelmät ja pohdinta	36
	Lähteet.....	37
	Kuviot	40

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on olla toiminnallinen opinnäytetyö, missä toimeksiantajalle luodaan käytännönläheinen tietopaketti rahanpesun estämiseen ja terrorismin rahoittamisen vastaiseen työhön. Opinnäytetyö koostuu teoriaosasta, joiden pohjalta opas tehdään. Opinnäytetyön teko on rajattu siten, että teoriaosuuteen on valittu tärkeimmät viitekehykset rahanpesun- ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Kokonaiskuvan kannalta on tärkeää ymmärtää rahanpesuprosessi, terrorismin rahoittamisen prosessi sekä myös lainsäädännöllinen viitekehys, joka vaikuttaa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kolmas tärkeä osa-alue on myös viranomaistahot ja sanktiomenettelyt. Nämä kolme osa-aluetta muodostaa tärkeimmät elementit, joiden pohjalta opinnäytetyön rajaus on tehty ja joiden avulla voidaan ymmärtää aihealueen kokonaiskuvaa.

Opinnäytetyön sisältö jakautuu siten, että toisessa luvussa määritellään olennaisimmat käsitteet, joita rahanpesun ja terrorismin vastaisessa työssä tarvitaan. Kolmannessa luvussa syvennytään itse teoriaan rahanpesun ja terrorisminrahoittamisen teorian muodossa. Luvun lopussa käsitellään kryptovaluuttoja sekä muita haasteita ja niiden ongelmallisuutta yhdessä talousrikosten estämisen yhteydessä.

Neljännessä luvussa keskitytään keskeisimpiin lainsäädännön osiin niin Suomen kuin Euroopan Unionin tasolla. Veronkiertoa käsitellään myös neljännessä luvussa sekä siihen liittyvät oleelliset sopimukset tuodaan esille.

Viidennessä luvussa käsitellään talousrikosten oikeudellisia seurauksia sekä viranomaistahoja. Pakotteet ja sanktiot ovat osa talousrikosten estämistä, mutta myös terrorismin rahoituksen estämisessä oleellista. Viranomaistahoja on niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla.

Kuudennessä luvussa keskitytään erityisesti toiminnallisen opinnäytetyön tekemisen prosessiin, sekä siihen, miten opasta luotiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja sisällönanalyysiä.

2 Käsitteiden määritelmiä

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyy useita määritelmiä. Jotta asioista voidaan puhua tässä opinnäytetyössä niiden oikeilla termeillä, niiden määrittelystä on hyvä aloittaa. Opinnäytetyön kannalta oleelliset termit ovat rahanpesu, terrorismin rahoittaminen, asiakkaan tunteminen, veronkierto ja muulitoiminta.

Rahanpesulla tarkoitetaan laittomasta lähteestä saatuja varoja, jotka liitetään lailliseen finanssijärjestelmään. Alkuperää pyritään häivyttämään prosessin aikana ja lopputuloksena pesty raha pyritään palauttamaan takaisin laillisiin kohteisiin. Rikoslaki määrittelee rahanpesun kohdassa 32:6§ sellaisena, jossa otetaan vastaan, käytetään, muunnetaan, luovutetaan, siirretään, tai pitämällä hallussa rikollisesta alkuperästä hankittua omaisuutta tai muuta hyötyä. Tätä hankittua laitonta hyötyä koitetaan peittää tai häivyttää laittoman alkuperän selvittämiseksi. (Rikoslaki 39/1889.)

Terrorismin rahoittamisessa oleellisena erona on, että toisin kuin rahanpesussa voi lähde rahalle olla laillisesti saatu. Terrorismin rahoittamisessa oleellisempaa on mihin raha menee. Rikoslain 39/1889 kohdassa 32a 5§ on terrorismin rahoittaminen määritelty suoraan tai välillisesti rahoittamista terroristiseen toimintaan niin, että henkilö on tietoinen siitä, että varoilla rahoitetaan panttivangin ottamista taikka kaappausta, tuhotyötä, törkeää tuhotyötä tai vaarallista rikosta, mitä voidaan pitää terroritekona kansainvälisen yleissopimuksen mukaan (SopS 60/2002). Terrorismin rahoittamiseen liitetään myös sellaisen rikoksen valmistelua, missä siviili-ilmailussa, kansainvälisessä siviili-ilmailussa, merenkulun turvallisuuteen tai mannerjalustoilla olevien kiinteiden lauttojen turvallisuuteen kohdistetaan laittomia tekoja erikseen mainittujen sopimusten mukaan. Ydinräjähdერიkokset sekä niiden valmisteluun liittyvät rahoitustoimet kuuluvat terrorismirikoksen määrittelyn piiriin. Näiden lisäksi murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely, törkeä ihmiskauppa ja vapaudenriisto tai törkeää julkisrauhan rikkomista pidetään tällaisina toimina, mikäli näiden teko tai uhkailu kohdistuu kansainvälisen suojelun piiriin lukeutuviin ihmisiin. (Rikoslaki 39/1889.)

Asiakkaan tunteminen, due diligence on riskiperusteista asiakkuuden ymmärtämistä ja ilmoitusvelvollisen lakisääteinen velvollisuus arvioida asiakassuhteisiin liittyviä rahanpesun- ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskejä. Asiakkaan tuntemista varten ilmoitusvelvollisen tulee seurata asiakkaan yleistä käyttöä palveluilleen sekä seurata ja arvioida asiakkaan transaktioita. (Finanssivalvonta 2018.)

Veronkierto on haastava määrittellä, koska siihen liittyy useita nyansseja. Verojen kiertäminen ei kuitenkaan tarkoita kokonaan sitä, että veroja ei maksettaisi ollenkaan. Veronkiertämissäännöstä onkin sovellettu esimerkiksi seuraaviin tapauksiin: ansiotulonveroa on pyritty saamaan pääomatuloveroksi, minkä verotus on maltillisempaa, yritystuloa on koitettu saada luovutusvoittona tuloverolain mukaisesti, yrityksen ja sen osakkaan oikeustoimissa on

hyödynnetty verokantoja eri verotuksien välillä, lähipiirissä on koitettu välttää lahjaverotusta tai jos henkilökohtaista tuloa on koitettu ilmoittaa yrityksen tulona. (Verohallinto 2016).

Muulitoiminta ja muulina oleminen liittyy olennaisesti rahanpesuun sekä muihin rikoksiin. Rikolliset rekrytoivat muuleja, joiden kautta he välittävät rahaa saaden rahan näyttämään lailliselta. Muuleiksi voidaan houkutella esimerkiksi työtarjoituksen perässä, jossa varat tulevat tilille ja ne välitetään tililtä eteenpäin. Muulina oleminen on myös rangaistavaa, koska tässä voidaan syyllistyä myös rahanpesuun. (Poliisi 2020.)

3 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen

Rahanpesu on jättimäinen globaali ongelma. Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) on arvioinut, että vuosittaisesta maailman bruttokansantuotteesta rahanpesusta saatuja varantoja on 2-5%. Yhdysvaltain dollareina tämä luku tarkoittaa vuosittain 1,5 triljoonaa dollaria ja Australian dollareissa 10-15 miljardia. (Singh, Best 2019, 1.) Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä puhutaan yleisesti nimikkeillä anti-money laundering (AML) ja anti-terrorism financing (ATF). Joissain yhteyksissä voidaan terrorismin rahoittamisen ehkäisystä puhua myös Counter- Terrorism Financing (CTF). Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen idea on yksinkertainen, missä ideana on tehdä laittomasti saadusta rahasta laillista rahaa. Rahanpesuprosessin kulmakiviä onkin rahan kuljettaminen läpi laillisten toimijoiden kautta ja lopulta raha on myös toimijoiden, kuten pankkien tai rahoituslaitosten silmissä laillista. Prosessissa rahan alkuperää siis häivytetään niin, ettei rahan alkuperää saada selville. (Cox 2014, 6.)

Rahanpesun tunnistamisessa on tärkeää, että erotetaan ammattimainen ja amatöörimäinen rahanpeseminen. Ero näiden kahden tyyppien välillä on selkeä: ammattimainen rahanpesijä haluaa käyttää rahoituslaitosten järjestelmien heikkouksia hyväkseen saadakseen rahan näyttämään laillisesti saadulta rahalta. Sillä välin amatöörimäinen rahanpesun tarkoituksena on hyödyntää saatu mahdollisuus rahanpesuun, ja yleensä seurauksena on huonosti peitetyt jäljet, jotka ovat helppo selvittää ja tunnistaa. Näin ollen voidaan todeta, että ammattimaisen rahanpesijän jäljet ovat vaikeampi tunnistaa ja prosessi on haasteellisempaa ja kalliimpaa. (Cox 2014, 6-7.)

Rahanpesun estoon on esitetty useita teorioita. Bolton ja Hand esittivät vuonna 2002 teorian, minkä mukaan rikollista toimintaa voidaan tunnistaa paremmin, kun kiinnitetään yksilön raja-arvoihin (eng. threshold) tarkempaa huomiota. Havaitsemalla mahdollisen riskin raja-arvossa, mikä on määritetty oletetun käyttäytymisen perusteella, rikollista liiketoimintaa voitaisiin rajoittaa tekemällä tarkempia tutkimuksia raja-arvojen ylityttyä. Mikäli ennaltamäärätty raja-arvo ylittyy, täytyy tarkastuksia alkaa tehdä. Mahdollisena riskinä on tässä mallissa se, että

rikolliset alkavat tallettaa esimerkiksi vähemmän rahaa, jolloin he jäävät raja-arvon alle. Tällä hetkellä monet analyttikot käyttävät laskentataulukoita suuren datamäärän käsittelyyn. Laskentataulukoista selviää helposti esimerkiksi yksityiskohtaiset liiketoimet, mutta ne eivät näytä välttämättä suurta kuvaa syy-seuraussuhteelle ja trendeille. Liiketoimintamallien jatkuvuuden perusteella rahanpesunestoon Gao ja Ye (2007) esittivät mallin, missä on keskitytty erityisesti liiketoiminnan jatkuvuuteen. Tässä mallissa vaihteluväli koostuu maksutapahtumien mallista ”laillisesta” ”normaaliin”, ”epänormaaliin”, ”epäilyttävä” ja ”laitoin”, missä ”tavallinen” määritellään siten, että maksutapahtuma ”on todennäköisesti, mutta ei välttämättä laillinen”, missä taas ”epäilyttävä” on ”isommalla todennäköisyydellä laitoin kuin laillinen”. (Singh, Best 2019, 2.)

3.1 Rahanpesun muodot ja prosessi

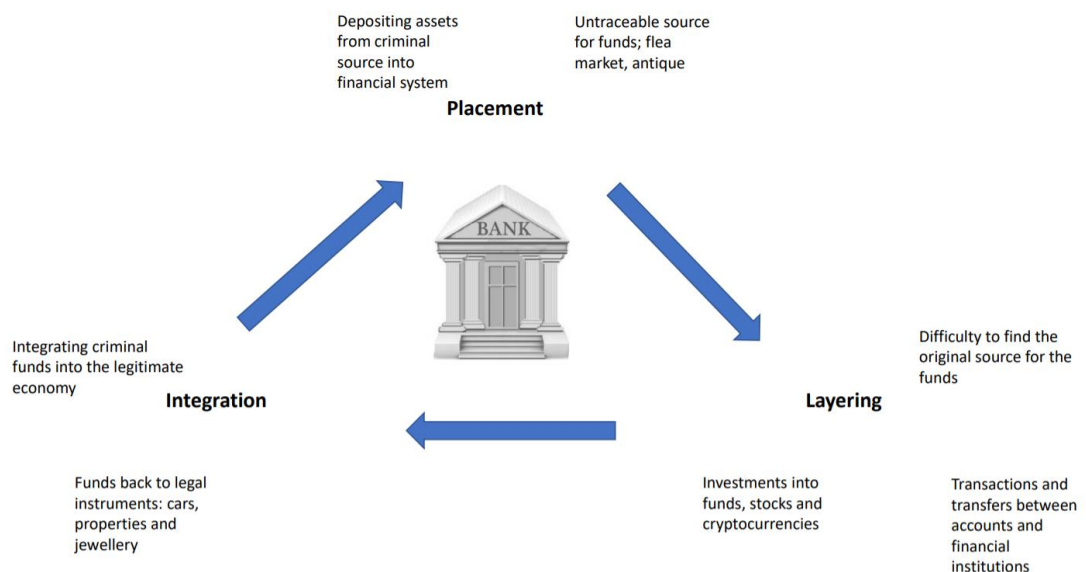
Rahanpesun tärkeimpänä muotona voidaan todeta olevan käteinen raha. Käteisen alkuperä on helppo häivyttää niin, ettei sen alkuperästä jää todisteita- toisin kuin esimerkiksi pankkisiirroista. Rahanpesun muodot ovat kuitenkin moninaiset. Yleisimmät rahanpesun muodot ovatkin käteisen lisäksi itsepalvelupesulat, uutislehtien myynti, taksiryttäminen, anniskelu- ja pikaruokaravintolat, kasinot, vakuutukset, varallisuudenhoito, antiikkiesineet sekä kiinteistöomaisuus. (Cox 2014, 7.)

Rikollisesta lähteestä saatu raha, kuten esimerkiksi huumeista saadut rahat, tulevat ensiksi laittaa järjestelmään, esimerkiksi pankkiin. Yleensä tämä kohta on paras hetki rahan alkuperän tunnistamiseen rahanpesun estossa. Rahanpesussa prosessi toimii kaaviomaisesti (Kuvio 1). Ensimmäisenä askeleena on laittaa rikollisen alkuperän omaava raha järjestelmään, jossa sitä pyritään muodostamaan lailliseen muotoon. Tätä voidaan kutsua sijoittamiseksi (eng. placement). Sijoitettu raha voi olla esimerkiksi käteistä, joka talletetaan pankkiin. Käteinen raha ei kuitenkaan ole ainoa tapa sijoittaa rikollista alkuperää olevaa rahaa pankkijärjestelmään. Käteinen on kuitenkin ylivoimaisesti suosituin tapa. Käteistä suositaan sen helppouden vuoksi esimerkiksi antiikkisten esineiden ostossa, missä pankkijärjestelmällä on heikkouksia tunnistaa rahan alkuperää. (Cox 2014, 7-16.) Esimerkiksi taidemaalauksen tai taide-esineiden käteismyynteistä jää myös kuitti todisteeksi ostosta, milloin rikollisen alkuperän rahat ovat saaneet laillisen kohteen, ja se voidaan laillisesti myydä eteenpäin.

Toinen askel on rahan kerrostaminen (eng. layering), missä alkuperä häivytyy. Rikollisen rahan päädyttyä lailliseen järjestelmään, tavoitteena on tehdä mahdollisimman monimutkainen tie rahoille, jotta sitä on mahdotonta paikantaa. Esimerkiksi rahanpesijä saattaa omistaa useita pankkitilejä eri pankeissa, joiden välillä hän siirtää rahaa. Monimutkaiset rahasiirrot pankkitilien välillä ovat vaikeasti havainnoitavissa, erityisesti jos asiakkaalla on myös laillisesti saatuja tuloja tai säästöjä. Rahanpesijälle on helppoa todeta esimerkiksi sanoa ostaneensa antiikkiesine mahdollisesti kirpputorilta, jolloin jäljitys on haastavampaa, mutta todisteita voi

olla laillisesta kaupankäynnistä. Riskaabelimpi vaihtoehto on ostaa kiinteistö, joka voidaan ostaa rikollisilla rahoilla. Kiinteistömyynissä on yleensä mukana lakimiehiä, joiden tulee tunnistaa mahdolliset väärinkäytökset. (Cox 2014, 17-18.)

Viimeinen askel rahanpesuprosessissa on integroituminen (eng. intergration). Rahanpesuprosessissa on tyypillistä, ettei omaan toimintaan haluta kiinnittää huomiota. Rikollisen rahan saaminen takaisin talousjärjestelmään tapahtuu tyypillisesti ostamalla kiinteistöä, kelloja, koruja, tai muuta arvokasta, kuten taide-esineet. Usein integroituminen voi myös tapahtua niin sanotuilla ”pöytälaatikkopankeilla”, joissa näennäisesti laillinen yhtiö on oikeasti tarkoitettu saamaan pestyä rahaa markkinoille puhtaana. Toinen vaihtoehto on lähettää laskuja, jotka antavat rahanpesijälle mahdollisuuden siirtää varantoja maiden yli, jolloin alkuperän jäljittäminen on haastavaa. Toisaalta rahanpesijät voivat tehdä myös anonyymejä yhtiöitä maihin, jossa identiteetin salassapito on turvattu. Tällöin rahanpesijät voivat esimerkiksi ”lainata” rahaa itselleen laillisen yhtiön kautta. Rahanpesijät voivat myös ujuttaa sijoitusmeklarien kautta rikollisen rahan pörssiin, ja antaa meklareiden ”hoitaa” rahan puhdistumisen. Tämän jälkeen rahat näyttävät laillisesti ansaitulta sijoitusvoitoilta. (Cox 2014, 18-19.)

Kuvio 1: Rahanpesun vaiheet. (Cox 2014, 7-19.)

Rahanpesun prosessin lisäksi on tunnistettu muita tekijöitä, jotka ovat mahdollisia tekijöitä epäilyttävässä toiminnassa, joka voi liittyä rahanpesuun, Nämä mahdolliset merkit ovat seuraavat:

- Epäjohdonmukaiset siirrot asiakasprofiiliin verrattuna
- Kotimaiset käteistalletukset, jotka myöhemmin nostetaan käteisautomaateista

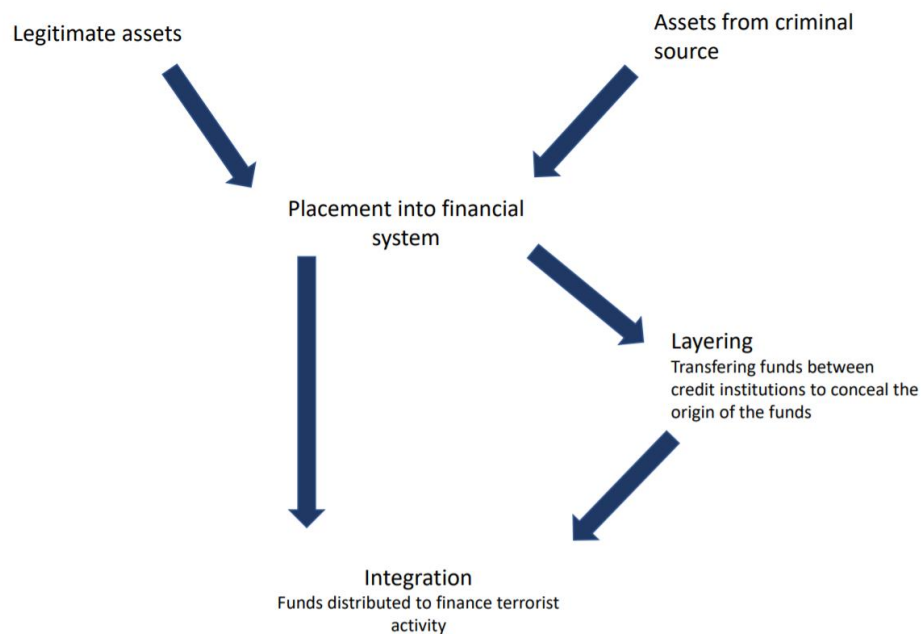
- Useat isommat käteistalletukset
- Varojen liikkuminen eri tilien välillä
- Lainojen ennenaikainen maksaminen
- Varojen siirto hyväntekeväisyysrahastoon
- Iso määrä tapahtumia tilillä lyhyen ajan sisään
- Mielenkiintoa herättäviin maihin lähetetyt sijoitusrahastot
- Tilille tulevat suuret hyvityssummat mielenkiintoa herättävistä maista
- Isot käteistalletukset yrityksen tilille
- Isot käteisvarat epäselvistä lähteistä
- Useat samankaltaiset siirrot saman päivän aikana useasta eri paikasta
- Lainan takaisinmaksu talletettujen käteisvarojen avulla
- Käteistalletusten ja -nostojen jäsentäminen
- Siirrot yritystileiltä yksityistilien vedonlyöntiin
- Epätavallisen isot siirrot yksityishenkilöiltä yritykselle
- Selittämättömät tulot, mikä ovat ristiriidassa taloudellisen tilanteen kanssa
- ”U-käännösmäiset” liiketoimet, missä varoja siirretään maan ulkopuolelle, ja osa näistä varoista tulee takaisin
- Internet- pankkitoiminnan käyttäminen usein ja maan sisäisten tilien käyttämiseen kansainvälisesti. (Singh, Best 2019, 4-5.)

3.2 Terrorismin rahoittaminen

Yhdistyneet Kansakunnat ovat määritelleet terrorismin rahoittamisen siten, että mikäli joku rikkoo yleissopimusta millään tavalla, niin että kerättyjä varoja on kerätty joko direktiivin soveltamisalaisten sopimusten rikkomisiin tai muuhun kuolemaan tai vakavan loukkaantumisen johtamiseen on kyseessä terrorismin rahoittaminen. Huomioitavaa on, että teko on rikos, vaikka varat eivät päätyisikään loppupeleissä rikolliseen tekoon. Terrorismin rahoittamisen ongelmana on yleisesti, etteivät kaikki maat määrittele terrorismin samalla tavalla, jolloin kyseessä on universaali ongelma. Oleellisena erona raha voidaan katsoa, että toisin kuin rahanpesussa, terrorismin rahoittamisessa varojen alkuperä voi olla laillinen (Kuvio 2). Terrorismin rahoittamisessa rikolliset koittavat löytää väylän rahoittamiselle joko kansallisella tai kansainvälisellä tasolla. Kuten todettu, rahojen alkuperä voi olla myös laillinen ja tämän vuoksi kaikki terrorismin rahoittamiseen liittyvät osat tulisi kriminalisoida, jotta terrorismin rahoitus olisi vaikeampaa laillisten finanssijärjestelmien kautta. Tähän puolestaan tarvitaan lainsäädäntöä, mikä auttaa havainnoimaan milloin terroristirahastot ovat maan sisällä ja tämän avulla varoja voidaan takavarikoida. Lainsäädännön avulla terrorisminrahoittamisyrietykset laskevat. Tämän hetken tavoitteena on, että vastatoimet kansainväliselle rikollisuudelle ja terrorismin rahoitukselle tulisi suunnitella niin, että rikolliset toimet eivät olisi kannattavia

rikollisjärjestöille ja he eivät pääsisi käsiksi varoihin. Nämä tavoitteet saavutetaan lainsäädännön muutoksilla. (Schott 2006 luku 5, 4-16.)

Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvosto on määrännyt sen jäsenmaita seuraaviin toimiin terrorismin rahoittamisen vastaisessa menettelyssä: jokaisen jäsenmaan tulee kriminalisoida terrorismin rahoitustoimet, kieltää tuki terrorismiryhmille ja organisaatioille, varojen jäädytys niiden henkilöiden, järjestöjen ja yritysten osalta, jotka tukevat tai ovat osallistuneet terrorismin rahoittamiseen, kieltää niin passiivinen kuin aktiivinen apu terroristeille, sekä yhteistyön tekeminen yhdessä muiden maiden kanssa rikostutkinnoissa ja tietojen jakamisessa suunnitellusta terroriteosta. (Schott 2006 luku 9, 4.)

Kuvio 2. Terrorismin rahoittamisen vaiheet. (Schott 2006 luku 5, 4-16.)

3.3 Kryptovaluutat

Kryptovaluuttoja on hyvä huomioida omana osana rahanpesun estämisen prosessissa. Kryptovaluutoilla on huomattavan iso rooli rahanpesun käyttövälineenä. Kryptovaluuttojen ominaisuutena on täysi anonyymius, mikä tekee niistä erinomaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen muodon. Kryptovaluutoista tunnetuin on bitcoin. On arvioitu, että neljäsosa bitcoinin käyttäjistä on rikollisten toimintojen kohteena. Arvioiden mukaan 76 miljardia dollaria vuodessa rikollisesta rahasta voidaan yhdistää bitcoineihin. Rahamäärä on lähestulkoon yhtä suuri, kuin huumekaupan tuotot ovat Euroopassa ja Yhdysvalloissa. (Barone, Masciandaro 2018, 2.)

Lohkoketjuteknologia (eng. blockchain) koostuu lohkoista. Yksinkertaistettuna lohkoketjun muodostuminen ja bitcoineilla maksaminen tapahtuu seuraavasti: Henkilö X haluaa lähettää henkilölle Y bitcoineja Z summan verran. Maksutapahtuma ”louhitaan” ja se näkyy verkossa lohkona. Tämä lohko lähetetään jokaiselle solmulle, mikä on verkostossa, ja verkoston solmut hyväksyvät maksutapahtuman. Hyväksymisen jälkeen lohko liittyy lohkoketjuun, missä on maksutapahtuman tiedot läpinäkyvästi. Tämän jälkeen bitcoinit ovat siirtyneet X:n omistuksesta Y:lle virtuaalilompakkoon. Lohkoketju on turvallinen, yksityinen ja luotettava julkinen arkisto bitcoin- järjestelmässä. (Zang, Xue, Lui 2019, 3-4.) Lohkoketjuteknologia on myös tärkeä osa nykypäivän pankkisektoria. Kryptovaluutat puolestaan ovat oleellinen osa nykypäivän rahanpesua, terrorismin rahoittamista ja veronkiertoa. Lohkoketjua onkin kuvailtu julkiseksi ja avoimeksi digitaaliseksi kirjaksi, missä tiedot ovat tallennettu monille tietokoneille. Lohkon jälkikäteen muuttaminen on epätodennäköistä, sillä se tarvitsee samalla kaikkien lohkojen ja verkostojen muuttamista. Kun tarkastellaan lohkoketjuja ja bitcoineja rahanpesun ja terrorismin vastaisessa työssä, tärkeimpänä ongelmana on anonyymius, koska kaikki tapahtumat lohkossa ovat anonyymejä. Anonyymius estää riittävät valvonnan keinot kryptovaluuttojen kohdalla mahdollistaen samalla niin sanotut ”varjomaksutapahtumat” maan ulkopuolella. Esitetty vaihtoehto tähän on, että tarpeen vaatiessa anonyymius olisi tunnistettavissa ja käyttäjät todennettava, jotta viranomaisilla olisi mahdollisuus päästä käyttäjien tietoihin. Tämä aiheuttaa oikeudellisia ongelmia, mutta jotkin maat ovat tietävästi alkaneet tehdä lainmuutoksia liittyen kryptovaluuttoihin. Suomessa kryptovaluuttoja ohjaa laki virtuaalivaluutan tarjoajista (572 /2019). Tämän hetken pääasiainen ongelma maailmalla on, että kryptovaluuttoihin sijoitettu raha on poissa sääntelyiden ja oikeudellisten tahojen ulkopuolella. Tämä tekee kryptovaluutoista kansainvälisen ongelman kansallisten ongelmien sijaan. Kryptovaluuttoja ei ole säännelty eikä niillä ole tiettyä liikkeellelaskijaa kaikkialla maailmassa. Tässä kohtaa on ehdotettu, että pankit ottaisivat roolin edes osittain. Tutkimuksessa ehdotetaan seuraavaa: koska tiedetään, kuinka turvallinen lohkojärjestelmä on, tulisi sitä myös pankkien käyttää oman tietosuojansa tehostamiseen. (Kerimov, Koibichuk, Mynenko 2020, 874-877.)

3.4 Haasteet

Pankkien haasteina rahanpesun estossa toimii yleisesti pankkien heikkoudet kyvyssä tunnistaa rikollista alkuperää olevat rahanlähteet. Erityisesti pankeille on tärkeää huomata niiden omat riskikohdat. Potentiaaliselle rahanpesijälle otollisimpia paikkoja saada rikollinen raha lailliseen järjestelmään tapahtuu, kun pankilla on mahdollisesti ongelmia likviditeetin kanssa. Riskinäkökulmasta pankeilla voi olla muutamia tapoja ennaltaehkäistä mahdollisten rahanpesutapausten syntymistä. Onkin esitetty, että esimerkiksi pankin järjestelmässä oleva ”mysterishoppaaja” voisi toimia otollisena esimerkkinä. Mysterishoppaaja on tosiasiaa pankin työntekijä, joka ujutetaan pankin järjestelmään, ja jonka normaaleissa olosuhteissa tulisi herättää muiden pankin työntekijöiden huomio käytöksellään. Mikäli huomiota ei

herätetä, tulisi operatiiviseen työskentelyyn tehdä tehosteita. Toinen mahdollinen tapa on lisätä valvontaa, missä avataan valikoitu määrä tilejä, missä keskeinen johto tarkistaa, että riskiprofiilien informaatio on johdonmukaisesti kerättyä. (Cox 2014, 16.)

Haasteina voidaan todeta olevan myös tunnistamisen vaikeudet esimerkiksi kryptovaluutoista tulevista rahalähteistä. Ongelmaksi ilmenee tässä erityisesti rahojen alkuperän tunnistautumattomuus, sekä se, ettei lähettäjistä ole varmaa tietoa tai millä tavoin rahat ovat hankittu.

4 Lainsäädännöllinen näkökulma

Lainsäädännöllisessä osiossa käsitellään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen historiaa, sekä lainsäädäntöä niin Suomessa kuin Euroopan Union tasolla. Oleellimmat kohdat nousevat tässä luvussa mm. riskiarvion, erityisryhmiin, asiakkaan tuntemiseen sekä FATF:an (Financial Action Task Force on Money Laundering) toimintaan historiallisesta näkökulmasta. Tarkemmin FATF:an toimintaan syvennytään luvussa 5.

4.1 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen eston historia

Rahanpesusta on tullut virallisesti laitonta vasta 1980- luvun loppupuolella, jolloin rahanpesu kriminalisoitiin. Kasvu myöhäisestä 80- luvusta on ollut huimaa, sillä nykyään rahanpesun estäminen on kansainvälinen ongelma, mihin investoidaan yhä enemmissä määrin. Tänä ajanjaksona rahanpesun estoon on muodostettu kansallisia ja kansainvälisiä instituutioita, joiden tehtävänä on estää sekä rahanpesua, että muiden rikosten syntymistä. (Verhage 2011, 1-2.)

FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) on perustettu vuonna 1989, ja sen alkuperäisenä tarkoituksena oli tarkoitettu edistämään kansainvälistä yhteistyötä rahanpesun eston nojalla. Myöhemmin FATF alkoi toimia myös terrorismin rahoittamisen estämisessä, johtuen kansainvälisestä terrorismista. FATF oli alun perin kuudentoista jäsenen yhteisö useasta eri OECD maasta, joiden tehtävänä oli luoda kansainväliset standardit rahanpesun estoon. Vuosikymmenten aikana FATF on luonut suosituksia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon, joista ensimmäinen julkaistiin vuonna 1990. FATF:an suositukset ovat sitovia ja koska FATF:aan kuuluu niin moni maa ja organisaatiolla on sanktiomekanismi, minkä takia suositukset ovat otettu sitovina ohjeina vastaan. Vuonna 2012 suosituksia päivitettiin (niihin tehty tämänkin jälkeen pieniä muutoksia). Suositukset olivat seuraavat; rahanpesun ja terrorismin torjuntaan liittyvä politiikka ja sen koordinointi, rahanpesu ja takavarikointi, terrorismin rahoittamisen leviäminen, ennaltaehkäisy jossa finanssijärjestelmän sääntelyä tehostetaan rahanpesun ja terrorismin ehkäisemiseksi, toimenpiteet avoimuuden lisääminen oikeushenkilöiden

omistuksista, toimivaltaisten viranomaisten rekrytointi, joilla on asiaan kuuluvat toimintatehtävät, järjestelyiden parantaminen sekä yhteistyön lisääminen monikansallisesti. (Borlini, Montarano 2017, 1023-1027.)

Euroopan Unionin tasolla ensimmäisessä rahanpesudirektiivissä rahanpesu kiellettiin sen sijaan että siitä olisi tehty laitonta. Tästä huolimatta direktiivi velvoitti jäsenmaat tekemään kansallisella tasolla rahanpesusta laitonta. Ensimmäinen rahanpesudirektiivi otti huomioon ainoastaan huumekaupan vaikutukset rahanpesussa, minkä myötä rahanpesusta tehtiin laitonta. (Borlini, Montarano 2017, 1030.)

4.2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon liittyvä lainsäädäntö

Lainsäädäntöä on kiristetty Suomessa ja maailmalla vuosien mittaan. Suomessa pankkitoiminnassa rahanpesun estoa määrittelevät useat lait. Kaikki lait eivät suoraan liity rahanpesun estämiseen, vaan myös asiakkaan tuntemiseen, mikä on yksi pankkien velvollisuuksista. Vaikutus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon ovat lainsäädännön puitteissa moninaiset. Näitä pankkeja sitovia lakeja ovat esimerkiksi Laki luottolaitostoiminnasta (610/2014), Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (444/2017), Sijoituspalvelulaki (747/2012), Sijoitusrahastolaki (48/1999), Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta (348/2017), Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista (162/2014), Laki verotusmenettelystä (1558/1995). (Danske Bank, 2020). Myös Rikoslaki 39/1889 käsittelee erikseen rahanpesua varsinkin rangaistuksien osalta.

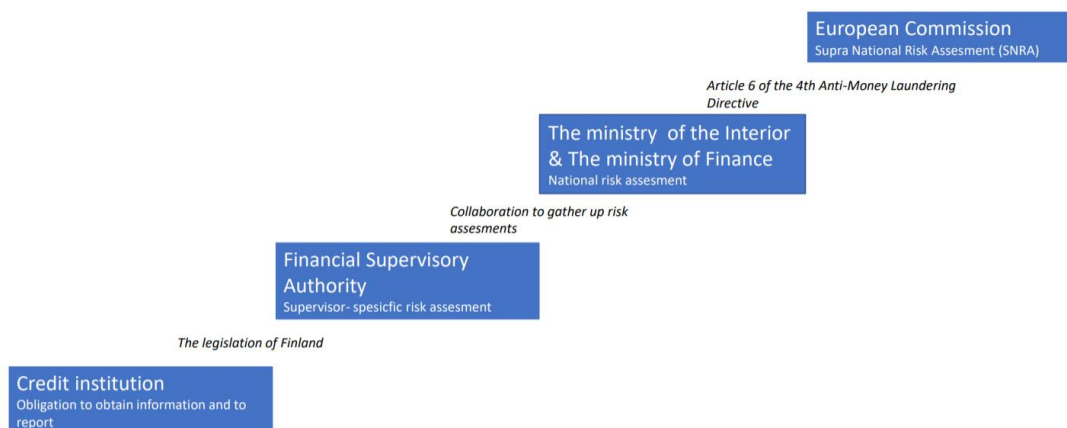
Euroopan Unionin tasolla tärkeimmät lainsäädännölliset kehykset tulevat rahanpesudirektiiveistä, joista neljäs rahanpesudirektiivi tuli voimaan vuonna 2015. Viides rahanpesudirektiivi lisäsi osaltaan enemmän sääntelyä neljänteen rahanpesudirektiiviin vuonna 2018. Direktiivien lisäksi toinen maksaja-asetus asettaa perusehdot jokaiseen unionin maahan. Myös GDPR on ollut pinnalla yhdessä rahanpesulakien ja säädösten yhteydessä. Erillisinä sopimuksina myös verosopimukset ja säännökset ovat osana monikansallisen rikollisuuden estoa.

4.2.1 Lainsäädäntö Suomessa

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) käsittelee laaja-alaisesti lakia rikollisen toiminnan torjumisessa. Laki on jaettu yhdeksään lukuun, joista ensimmäisenä on määritelty, että laki sovelletaan rikollisen toiminnan estämisen lisäksi myös rikollisen toiminnan hyödyn jäljittämistä ja sen takaisinsaantia. Lain toisen luvun 1§ kerrotaan lain vaatimasta riskiarviosta, Kyseinen lainkohta koskee myös kansainvälistä lakia, sillä riskiarviosta on raportoitava Euroopan komissiolle. Riskiarvio jaetaan lain mukaan kahteen osaan; valvojakohtaiseen riskiarvioon ja ilmoitusvelvolliseen riskiarvioon. Valvojakohtaisessa riskiarviossa toimintavaltaisen valvontaviranomaisen on laadittava riskiarvio valvonnan sisällä

olevista ilmoitusvelvollisista ja heihin liittyvistä riskeistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvissä asioissa. Ilmoitusvelvollisessa riskiarviossa puolestaan ilmoitusvelvollisten tulee toimittaa riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen tunnistamista ja näiden riskien arvioimista varten (Kuvio 3). Riskiarviossa on tarkoitus tarkastella toimialoittain olevia riskejä rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa, kohdentaa voimavarat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon ja torjumiseen tehokkaasti ja tukea torjumista, tukea toimialojen osalta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estoon liittyviä toimintatapoja ja näiden toimintatapojen yhdenmukaistaminen. Tämän lisäksi riskiarviota koskevassa lainkohdassa määritellään, että näiden tietoja tulee antaa valvontaviranomaisille ja muille riskiarvioita varten sitä tarvitseville tahoille, sekä sen tulee kuvata rakenteita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä, sekä yleisiä toimenpiteitä. Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta on käsitelty erikseen. Asiakkaan tuntemisvelvollisuudessa käy ilmi jälleen riskiarviointi, josta ilmoitusvelvollisen on raportoitava valvontaviranomaiselle. Luottolaitoksia tämä ilmoitusvelvollisuus koskee varsin tiukasti; mikäli luottolaitos ei ole saanut tarpeeksi tietoa asiakkaan tuntemiseen, tulee heidän pysäyttää välittömästi tilien kautta tapahtumat maksutapahtumat. Luottolaitoksien on myös arvioitava, tarvitseeko asiassa tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.)

Risk Assessment Steps

Kuvio 3. Riskiarvion vaiheet (Finanssivalvonta 2020.)

Asiakkaan tuntemiseen liittyviä säädöksiä on paljon. Vakituista asiakkuutta kanssa tehtäessä ilmoitusvelvollisen kanssa, tulee ilmoitusvelvollisen tunnistaa asiakkaansa ja myös todennettava asiakkaansa henkilöllisyys. Ilmoitusvelvollisen on kerättävä ja säilytettävä asiakkaistaan useita perustietoja, joilla hahmotetaan kokonaisasiakkuutta. Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin ilmoitettava asiakkaalle, että tietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin

estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Ilmoitusvelvollisen on tarpeen vaatiessa saatava tietää esimerkiksi varojen alkuperä, mikäli esimerkiksi liiketoiminta esiintyy yhteensopimattomana asiakkaan tietojen kanssa ja ilmoitusvelvollisen kokemuksesta asiakkaasta on eriyvä tietojen suhteen. Ilmoitusvelvollisella on myös toisinaan tehostettu velvollisuus henkilöllisyyden tuntemiseen, kuten sellaisessa tapauksessa, jossa asiakassuhteella on riski rahanpesun tai terrorismin rahoittamiseen riski on suurempi. Näin voi olla myös tapauksessa, jossa asiakassuhteella on kytkös valtioon, jossa rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen estojärjestelmä on potentiaalinen riski Euroopan Unionin sisämarkkinalle tai se ei muuten täytä kansainvälisiä velvoitteita. Korkean riskin maihin, jotka sijaitsevat Euroopan talousalueen ulkopuolella sovelletaan myös erikseen tehostettua valvontaa. Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt, tai näiden lähipiiriin kuuluvat henkilöt veloitetaan myös tehostettuun asiakassuhteen seurantaan ja näiden henkilöiden varojen alkuperä on selvitettävä. Mikäli ilmoitusvelvollisella on epäily, että asiakkuussuhteessa on outoa liiketoimintaa, on ilmoitusvelvollisella viipymättä velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoiminnasta. Maksusuoritukset, jotka ovat epäilyttäviä, voivat olla useita suorituksia tai yksittäisiä suorituksia. Ilmoitusvelvollisen tulee antaa asiaa selvittävälle viranomaiselle kaikki mahdolliset tiedot ja asiakirjat asiasta. Ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta ja siitä tehdystä ilmoituksesta ei saa ilmoittaa asianosaiselle, jota ilmoitus koskee. Ilmoitusvelvollisen tulee myös keskeyttää liiketoiminta lisäselvityksiä varten tai vaihtoehtoisesti kieltäytyä liiketoiminnasta, mikäli ilmoitusvelvollisella herää epäily epäilyttävästä liiketoimesta tai ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimen varojen menevän terrorismin rahoittamiseen kytköksissä olevaan yritykseen. Lain mukaan ilmoitusvelvollisen tulee saada tietää myös tosiasialliset edunsaajat ja ylläpitää tietoja näistä. Tähän tietoon liittyy oleellisesti se, että yhteisön hallituksen jäsenen tai vastuunalaisen yhtiömiehen tulee pitää edunsaajista luetteloa. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.)

Laki luottolaitostoiminnasta (610/2014) koskee luottolaitoksia, joiden tulee noudattaa kyseistä lakia. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toiminnan osalta tästä laista koskee erityisesti kohta luku 15 ja sen 18§. Lainkohdassa on määritelty, että luottolaitoksen on tunnettava asiakkaansa ja hänen on tarvittaessa todennettava henkilöllisyytensä asiakkaalle. Tämän lisäksi luottolaitosten tulee tuntea asiakkaidensa tosiasialliset edunsaajat, sekä ne henkilöt, jotka toimivat asiakkaan lukuun. Laki velvoittaa myös luottolaitoksia arvioimaan asiakasriskejä, ja tämän myötä riskienhallintajärjestelmien tulee olla kunnossa. (Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014.)

Sijoituspalvelulaki on myös keskittynyt asiakkaan tuntemiseen liittyvissä säädöksissään, kuten luvun 12 3§ ilmenee. Laissa ilmenee jälleen riskienhallintajärjestelmien tärkeys sijoituspalveluita tarjotessa. Muita sidoskohtia rahanpesun ehtoon on laissa määritelty esimerkiksi viidennen luvun 1§, missä sivuliikkeen toimilupaan on määritelty, että jos kolmannen maan yrityksellä on toimilupa kolmanteen maahan, toimivaltaisen viranomaisen

tulee huomioida rahanpesunvastaisen toimintaryhmän suosituksiin torjuntaan rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Laissa on myös mainittu 11 luvussa 9§:5 että sijoittajan maksujen saamista voidaan lykätä tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen saakka, mikäli sijoittaja tai sen edustaja on syytteessä rahanpesurikoksesta. (Sijoituspalvelulaki 747/2012.)

Sijoitusrahastolaki (48/1999) nojaa myös asiakkaan tuntemiseen, mikä on määritelty rahanpesulaissa. Lain 21 luvun 144§:2 mukaan rahasto- osuudenomistajan tulee tunnistautua niillä edellytyksin, mitä laki rahanpesun ja sen estämisessä annetussa laissa säädetään. Henkilöllisyys on tunnistettava rahasto- omistajilla ja sellaiseksi aikovilla. (Sijoitusrahastolaki 48/1999.)

Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta (348/2017) määrää myös asiakkaan tuntemiseen liittyvien tietojen keräämistä luvussa 8 3§. Rahoituslaitoksen on tunnettava asiakkaansa ja tieto asiakkaan todellisesta edunsaajasta ja henkilöstä, joka toimii asiakkaan lukuun. Riskienhallintajärjestelmien tulee myös tämänkin lain puitteissa olla kunnossa. Lain neljännen luvun 11§:4 on korvattavista saamisista mainittu rahanpesun yhteydessä se, että sellaiselle henkilölle, joka on rikoksellaan hankkinut varoja ja josta vahingonkärsijä tai edustaja on tuomittu, ei voida korvata kirjausrahastoa. (Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta 348/2017.)

Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista (162/2014) määrittelee rahanpesun estämistä jälleen asiakkaan tuntemisen velvollisuuden kautta, ja velvollisuudesta ilmoittaa epäilyttävästä liiketoimesta. Laissa on myös määritelty oikeudesta myydä kolmansiin maihin sijoittuvaa vaihtoehtorahastoa, missä sijoitusrahastossa oleva kolmas maa tai alue ei saa olla rahanpesun ja terrorisminvastaisen työryhmän määrittelemässä luettelossa niistä maista, mitkä ovat luokittelu yhteistyöhaluttomiksi. Myöskään säilytysyhteisö tai vaihtoehtorahasto tai vaihtoehtorahastonhoitajan sijoitusmaana ei saa olla maita tältä listalta. (Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista 162/2014.)

Laki verotusmenettelystä (1558/1995) määrittelee Verohallinnon oikeudesta saada tietoja ilmoitusvelvolliselta nojaten rahanpesulakiin. Verohallinnolla on oikeus saada tietoonsa esimerkiksi tunnistetiedot, ja pankkitilin tiedoista esimerkiksi numeron tai tapahtuman. (Laki verotusmenettelystä 1558/1995.)

4.2.2 Lainsäädäntö Euroopan Unionissa

Euroopan Unioni määrittelee säädökset, asetukset, suositukset ja direktiivit, joita Unionimaiden tulee noudattaa. Asetuksella tarkoitetaan sellaista säädöstä, mikä koskee sellaisenaan kaikkia EU-maita. Esimerkki EU:n asetuksesta on EU:n tietosuojasetus, eli tutummin GDPR-asetus. Direktiivi on EU:n asettama asetusta siten vapaampi, että kukin EU maa saa omassa lainsäädännössään päättää sen toteutumisesta. Päätös puolestaan koskee niitä,

joille se on tarkoitettu. Päätös voi koskea esimerkiksi yksittäistä EU maata. Suositukset eivät ole jäsenmaille velvoittavia, vaan kukin maa voi ilman oikeudellisia velvoitteita ilmaista oman kantansa kuhunkin suositukseen ja ehdottaa parannusehdotuksia siihen. (Euroopan Unioni 2020.)

Aiemmin mainittu toinen maksaja- asetus koskee sellaisenaan kaikkia Euroopan Unionin maita. Aseuksessa on kerrottu maksupalveluntarjoajien velvollisuuksista, jossa on määritelty, että maksajan maksupalveluntarjoaja tietää varansiirtoa tehtäessä maksajan nimen, maksutilin numeron, sekä yhteystiedot ja virallisen henkilöasiakirjan numeron, sekä maksunsaajan nimen ja maksutilinumeron. Varansiirrot Euroopan Unionin sisällä vaatii tunnistetiedot, mikäli varansiirtoja on yhteensä yli 1000 euroa. Mikäli varansiirto on alle tai enintään 1000 euroa eikä se ole kytkeytyneenä muihin varansiirtoihin EU alueen sisällä tulee tietoon tulla ainakin maksana ja maksunsaajan nimet sekä maksutilien tunnus ja yksilöllinen tapahtumatunnus. Maksajaa ei tarvitse todentaa, paitsi niissä tapauksissa, jossa siirrettävät varat on maksupalveluntarjoaja tallettanut käteisenä tai anonyyminä siirtona tilille tai niissä tapauksissa missä palveluntarjoaja epäilee rahanpesua tai terrorismin rahoittamista. (EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS 847/2015.)

Neljännellä rahanpesudirektiivillä on tarkoitus puuttua rahanpesusta aiheutuvaan uhkaan. Keskeiseksi uhaksi on määritelty erityisesti huumausainerikokset, mutta myös muu rikollinen toiminta. Rahanpesu on varsin usein kansainvälistä toimintaa, joten kansallisen säädösten sijaan onkin tärkeää tehdä yhteistyötä kansainvälisesti. Esimerkiksi käteisvarat ovat yksi oleellisimmista riskeistä luottolaitoksille. Neljännen rahanpesudirektiivin soveltamisalaan kuuluu myös yli 10 000e käteismaksut, joita vastaanotetaan esim. taidekaupoissa. Neljäs rahanpesu direktiivi korostaa jälleen asiakkaan tuntemista. Tässä kohtaa on tärkeää, että tosiasiallinen omistaja edunsaaja tunnustetaan, sekä todentaminen olisi myös tarpeen vaatiessa myös ulottuttava oikeushenkilöihin. Ilmoitusvelvollisten tulee tietää ne luonnolliset henkilöt, jotka käyttävät määräysvaltaa asiakkaana olevasta oikeushenkilöön. Tosiasiallisten omistajien ja edunsaajien tunteminen on oleellisen tärkeää, mikäli rahanpesu tapahtuu esimerkiksi monimutkaisen yritysrakenteen avulla. Suomessa esimerkiksi kaupparekisteri toimii sellaisena rekisterinä, mihin kerätään tietoa tosiasiallisista edunsaajista. Ilmoitusvelvollisuus velvoittaa myös trustien osalta heidät ilmoittamaan tosiasialliset edunsaajat tähän keskitettyyn rekisteriin. Direktiiviin kuuluu myös Euroopan Komission velvollisuus tunnistaa korkean riskin kolmansia maita. Näiden maiden tunnistamisella on tarkoitus suojella Euroopan Unionin finanssijärjestelmää ja sisämarkkinoita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estossa, lisätä sisäistä turvallisuutta Euroopan alueella ja edesauttaa kestävä kehityksen kehittymistä. (EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 849/2015.)

Viidennessä rahanpesudirektiivissä on mainittu, että luotto- ja finanssilaitoksiin liittyvät vakauden toimintaan liittyvät tiedot ovat hyvin tärkeitä rahanpesun ja terrorismin

rahoittamisen torjuntaan liittyviä tietoja. Koska tietojen jakaminen viranomaisten välillä on oleellista talousrikollisuuden torjunnassa, ei tulisi tietojen vaihtoa vaikeuttaa esimerkiksi oikeudellisella epävarmuudella. Luonnollisilla henkilöillä on mahdollisuus sähköiseen tunnustautumiseen, mutta sähköisessä tunnustautumisessa tulee ottaa huomioon Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014 mukaan olevan oikeudellisen tunnustamisen ja korkean tason turvallisuustason välineet. Asiakkaiden tutkimista tehdään riskiperusteisesti. Tämän vuoksi on oleellisen tärkeää, että asiakkaat tunnetaan sekä erityisryhmiä (kuten poliittisesti vaikutusvaltaisia ihmisiä) tulee valvoa tehostetusti ja heistä tehdään julkinen lista. Tosiasiallisten edunsaajien tunnustamisen tärkeys korostuu jälleen, koska tosiasialliset edunsaajat voivat olla monimutkaisessa yhtiöverkostossa. Onkin havaittu, että rikollisjärjestöt käyttävät hyväkseen tätä mahdollisuutta piilottaautua maailmanlaajuisen yritysverkoston taakse. Trustien valvonnassa on ollut haasteita, johtuen eri jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmistä. Trustien osalta tulisi tosialliset omistajat ja edunsaajat olla rekisteröitynä siellä, missä nämä henkilöt asuvat ja ovat sijoittuneet. Rekisteröinnissä trustien osalta tarvitaan siis kansainvälistä yhteistyötä. Trustien riski voi vaihdella kansallisesta tasosta kansainväliseen tasoon, minkä vuoksi kansallista avoimuutta onkin ehdotettu. Avoimuudessa on otettava huomioon yksityisyyden suojan oikeus sekä henkilötietojen suojan oikeus. Tietojen keräyksestä tulee helposti mieleen, onko GDPR asetus viidennen rahapesudirektiivin yläpuolella. Viidennessä rahanpesudirektiivissä on kuitenkin 43 artiklassa todettu, että rahanpesua ja terrorismin torjumista pidetään GDPR-asetuksen mukaisesti yleisenä etua koskevana asiana. Lisäksi viidennessä rahanpesudirektiivissä on rajoitettu prepaidkorttien käyttöä 150 euroon yhdeltä ostokselta. Kryptovaluuttojen tarjoajat tulevat myös julkiseen rekisteriin Finanssivalvonnan alle. (EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 843/2018.)

Oikeus henkilötietojen suojaan on Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukainen perusoikeus. GDPR (General Data Protection Regulation) asetus tarkoituksena on yhdenmukaistaa luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyä Euroopan unionin jäsenmaissa osana perusoikeuksien ja -vapauksien suojelua. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti henkilötietoja on käsiteltävä suhteessa muihin perusoikeuksiin, joihin kuuluvat myös kunnioitus yksityiselämään ja perhe-elämään, ajatuksen, omatunnon ja uskonnonvapaus, sananvapaus, tiedonvälityksen vapaus, elinkeinovapaus, oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä oikeus kulttuuriin, uskonnollisen ja kielelliseen monimuotoisuuteen. GDPR tietoihin lukeutuu kaikki luonnolliseen henkilöön yhdistettävät tiedot, joihin lukeutuu myös mukaan luonnollisten henkilöiden käyttämät laitteet, sovellukset ja verkkotunnistetiedot (kuten esim. IP-osoitteet, evästeet). Luonnollisille henkilöille tulisi kertoa, miten heidän henkilötietojensa kerätään ja käytetään ja missä määrin näitä käytetään. Rekisterinpitäjän tulee voida todentaa, että rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen keräämiseen. Luonnollisten henkilöiden osalta, joissa viranomaiset käsittelevät luonnollisten

henkilöiden tietoja rikoksien ennalta ehkäisyyn tai tutkintaan, paljastamiseen tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai täytäntöönpanoa varten GDPR- asetusta ei sovelleta näitä tarkoituksia varten. Tämän tyyppisiin tapauksiin on oma säädös, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 680/2016. GDPR- asetuksen mukaan tulee kuitenkin ottaa huomioon, että esimerkiksi rahanpesun torjunnan suhteen, mikä on luonnoltaan sellainen erityinen edellytys, minkä nojalla jäsenvaltiolla on mahdollisuus rajoittaa kansallisella lainsäädännöllään velvoitteita ja oikeuksia. GDPR-asetus (EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS (EU) 679/2016.)

Euroopan unionin direktiivit ovat otettu Suomen lainsäädäntöön mukaan. Oikeusministeriö on julkaissut viidennen rahanpesudirektiivin suhteen Suomen lainsäädäntöön vuonna 2019. Julkaistussa esityksessä esitettiin tuolloin, että rikoslain lukuja 1 ja 32 tulisi muokata direktiiviin sopivaksi. Tällöin ehdotettiin, että ensimmäiseen luvun 11§ lisätään uusi momentti, jossa määritellään erikseen rikoksina pidetyt toimet esirikoksen tekopaikasta riippumatta. Rikoslain luvun 32 11§ johon ehdotettiin että rahanpesun yritys ja tietyt rahanpesun merkistöjen täyttävät toimet olisivat yhtä rangaistavia kuin rahanpesu. (Oikeusministeriö 2019, 20.)

4.3 Veronkierto ja verotukselliset sopimukset

Veronkierto on oleellinen osana talousrikoksia. Vaikka tässä opinnäytetyössä ei käsitellä syvällisesti veronkiertoa ilmiönä, on siitä hyvä mainita yleisellä tasolla. Yhdysvallat menettävät vuosittain 100 miljardia dollaria (USD) veronkierron seurauksena. Empiirisen tutkimuksen tuloksen mukaan arvioidaan, että peräti kahdeksan prosenttiyksikköä maailman kotitalouksien omaisuudesta on sijoitettu veroparatiiseihin. Veroparatiisien on huomattu sijaitsevan suurilta osin latinalaisessa Amerikassa. (Casi, Spengel, Stage 2018, 2-7.)

4.3.1 FATCA ja CRS

FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) on oleellinen osa laittoman rahan tunnistamisessa. FATCA velvoittaa ulkomaalaisia luottolaitoksia toimittamaan tiedon Yhdysvaltain kansalaisten tilinomistuksesta ja verovelvollisuudesta ulkomailta. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä veronkiertoa. Yhdysvaltojen monikansalliset yritykset ovat raportoineet heidän tehokkaat verokantansa paljon alhaisemmiksi, kuin mitä lakisääteiset verokantansa. Alhaisemmat tehokkaat verokannat tulevat laillisella verosuunnittelulla ja operoimalla yritysten toiminta alhaisten verojen maihin. Räikeimmissä, mutta laillisissa, tapauksissa yritykset siirtävät kokonaan näihin alhaisten verojen maihin joko fuusioitumalla tai ostamalla sieltä yrityksen. Yleisimmin itse veronkierto tapahtuu sijoittamalla omaisuuttaan tai saamalla tuloja näihin veroparatiiseihin ja piilottelemalla sitä. Veronkierosta johtuvaa verojen maksamatta jättämisen takia Yhdysvallat ovat kiristäneet veronmaksajien verotusraportointiaan, jotta piilotetut omaisuudet ja mahdolliset veronkierrot kävisivät ilmi

myös siellä, minne Yhdysvaltojen määräysvalta ei ylety. Tästä ulkomaisesta omaisuudesta käytetään termiä ”offshore”. FATCA:n tarkoituksena on, että kun verovelvollisuus on ulkoistettu tällä tavalla, tulisi näiden offshore- veronkierron määrien lähteä laskuun. Toisaalta on hyvä muistaa, että veronkiertoa tulee olemaan niin kauan, kuin se on kannattavaa. Tämä on huomattu esimerkiksi Euroopassa, mihin FATCA sääntely kohdistuu. Offshore tyyppisten veronkiertojen huomaamisen sijaan veronkiertojen varat on siirretty niihin maihin, missä FATCA sääntely ei koske. FATCA:n allekirjoittaneista veroparatiiseista pääomasijoitusten määrät laskivat huomattavasti vuoden 2012 jälkeen - peräti yli 22 prosenttia - sen jälkeen, kun sääntely oli allekirjoitettu. Suurimmat (yhdysvaltalaisen) pääomasijoitusten laskut tapahtuivat seuraavissa maissa: Singaporessa, Bahamalla, Panamassa ja Sveitsissä. (Markle, Lester, De Simone 2017, 1-4.)

Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen välinen FATCA on säädetty laissa Valtioneuvoston asetuksella verosäännösten kansainvälisen noudattamisen parantamiseksi ja FATCA:n toteuttamiseksi Amerikan Yhdysvaltojen kanssa tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (SopS 25/2015). FATCA:aa sovelletaan suomalaisiin finanssilaitoksiin monilla tavoin. Amerikan Yhdysvaltojen verovelvollisilta kansalaisista tulee ilmoittaa FATCA:n mukaan niiden osatla, joilla on tili Yhdysvalloissa. Tiedot näistä henkilöistä tulee kunkin finanssilaitoksen antaa suomalaiselle viranomaiselle. Suomalaisia finanssilaitoksia käsitellään U.S. Internal Revenue Coden 1471 pykälän mukaan ja finanssilaitosten tulee soveltaa FATCA:n rekisteröintivaatimusten mukaan. Ehdoissa on myös mainittu, että Suomeen tulevista yhdysvaltalaisista tuloista veronpidätyksen alaisista lähteistä pidätetään 30 prosentin lähdevero. (SopS 25/2015.)

Verohallinnollisesta näkökulmasta asiakkaiden tulee ilmoittaa vuosittain Yhdysvaltoihin olevia kytköksiä. Verohallinnon vuosi- ilmoituksessa tulee ilmi se, kuka on ilmoitusvelvollinen, kenen tapahtumat tulee ilmoittaa ja mitä tietoja vuosi- ilmoituksessa vaaditaan. Suomalaisissa finanssilaitoksissa sallitaan käyttää Yhdysvaltoja koskevia kansallisia säädöksiä niiden määritelmien. Käyttöön liittyy rajoituksia, sillä ne eivät saa olla ristiriidassa Suomea koskevien velvoitteiden kanssa. CRS eli Common Reporting Standard on tietojenvaihtostandardi, joka nojaa FATCA:an. DAC2 on Euroopan unionin direktiivin 107/2014 minkä takia tietojenvaihto koskee vuosittain EU- jäsenmaiden välillä. DAC2 kutsutaan myös virka-apudirektiivin muutokseksi. Alla lueteltuna muutama ero FATCAN ja CRS/DAC2:n välillä:

- Vanhan asiakkaan uusi tili:

CRS/DAC2 rajoitetusti voidaan käsitellä niin sanottuina vanhoina tileinä, jos vanha asiakas avaa tilin uudelleen.

FATCA: ei erillisvapautta, joissa tilin avaa niin sanottu vanha asiakas. FATCA sopimuksessa on kuitenkin sallittu Suomen tehdä Yhdysvaltojen asiaa koskevassa asiassa poikkeuksia ja kansallisessa lainsäädännössä valintamahdollisuus on annettu Verohallinnon tehtäväksi. Verohallinnon linjaus onkin, että finanssilaitokset voivat halutessaan käsitellä näissä Yhdysvaltojen lainsäädännössä mainituissa tilanteissa, aiempien tilinhaltijoiden tilejä ”vanhoina tileinä”.

- Kansalaisuus tunnusmerkinä:

CRS/DAC2: kansalaisuus ei ole tunnusmerkki

FATCA: Kansalaisuus on tunnusmerkki (Verohallinto 2017.)

5 Seuraamusmenettelyt ja valvovat viranomaistahot

Laissa on määritelty ilmoitusvelvollisia valvovia viranomaistahoja. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja estämisestä 444/2017 on määritellyt seitsemännessä luvussa Suomessa toimivien viranomaistahoja, joita ovat Finanssivalvonta, Poliisihallitus (koskien kuitenkin rahapeliyhtiöitä), Patentti- ja rekisterihallitus ja Aluehallintavirasto. Jokaisella viranomaisella on omat määritetyt tahot, joita he valvovat. Pankkeja valvoo pääasiassa Finanssivalvonta. Viranomaistahoilla on oikeus saada maksutta ja välittömästi ilmoitusvelvollisilta tietoja, mitkä ovat kyseisen lain edellytyksine niille tarpeelliset. Yksityisten elinkeinoharjoittajien kohdalla oikeuden tietoon ovat Poliisihallituksella. Valvovilla viranomaistahoilla on tarkastusoikeus, mikä tarkoittaa viranomaistahojen oikeutta saada ne tiedot tarkastettavaksi, mitkä koskevat ilmoitusvelvollisen toimipaikkaa tai pysyvässä asumispaikassa toimintaa koskevat tiedot ja tallenteet, mitkä koskevat ilmoitusvelvollisen toimintaa. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.)

5.1 Oikeudelliset seuraamukset

Valvontaviranomainen voi taitamattomuuden, varomattomuuden, ammattitaidon ja luottavuuden puutteesta, joita laki edellyttää, nojalla määrätä ilmoitusvelvollisen johdon määräaikaan rajoitukseen, mikä on enintään viisi vuotta. Finanssivalvontaa tämä kohta kuitenkin edellyttää sen, että ilmoitusvelvolliselle on ensin annettu varoitus, huomautus tai oikaisukehotus, jotta ilmoitusvelvollisella on mahdollisuus korjata ilmenneet puutteet. Valvontaviranomaisella on oikeus toimeenpanokieltoon, mihin oikaisukehotus olennaisesti liittyy. Mikäli valvontaviranomainen huomaa, että ilmoitusvelvollinen on tekemässä päätöstä tai toimenpidettä mikä on ristiriidassa lakia vastaan ilmoitusvelvollista kohtaan, tulee valvontaviranomaisen antaa kohtuullinen aika ilmoitusvelvolliselle korjata toimintatapansa

oikean mukaiseksi. Laiminlyönnin sattuessa, voi valvontaviranomainen määrätä uhkasakon, mikäli kyseessä ei ole pienempi laiminlyönti. Hallinnollisista seuraamuksista on määritelty erikseen, missä on kerrottu Finanssivalvonnan määräämästä rikesakosta ilmoitusvelvolliselle niissä tapauksissa, missä ilmoitusvelvollinen on laiminlyönyt asiakkaan tuntemisen ja tähän liittyvien riskien arvioimista, henkilöllisyyden todentamatta jättäminen, velvoitteensa tietojen säilytyksestä, ei seuraa jatkuvasti asiakassuhdetta ja reagoi poikkeavaan toimintaan, ei tunnista edunsaajia, ei tee tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi, ei täytä velvoitteita kun asiakas ei ole läsnä henkilöllisyyttä tunnistaessa, ei hanki riittävästi tietoa vastapuolen luotto- tai rahoituslaitoksesta, poliittisten henkilöiden ja heidän lähipiirin riskiperusteisen arvioinnin laiminlyönti, ei ilmoita epäilyttävästä liiketoimesta, ei ole rekisteröitynyt rahanpesun valvontarekisteriin, rikkomusepäilystä ilmoittamisen laiminlyönti, taikka laiminlyönyt työntekijöidensä koulutuksen. Finanssivalvonta voi määrätä myös rikemaksun sille taholle, joka jättää maksajan ja maksunsaajan tiedot puutteelliseksi, laiminlyö tietojen säilytystä, ei ota käyttöön riskiperusteista menettelyä, tai laiminlyö rakentaa edellä mainittuja menettelyitä. Oikeushenkilölle rikemaksu voi olla suuruudeltaan 5 000-100 000 euroa ja se maksetaan valtiolle. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.)

Toinen mahdollinen seuraamus on julkinen varoitus, missä valvontaviranomainen määrää julkisen varoituksen sillä ehdolla, että ilmoitusvelvollinen on joko tahattomasti tai tahallaan rikkonut lakia rahanpesun ja terrorismin estämisestä tai laiminlyönyt tuntea tietoa maksajasta ja maksun saajasta (maksajan tiedot- asetus). Uhkasakon, rikemaksun ja julkisen varoituksen lisäksi on mahdollisuus myös seuraamuksissa seuraamusmaksuun, minkä valvontaviranomainen määrää ilmoitusvelvolliselle. Seuraamusmaksussa ehtoperusteet ovat suurin piirtein samat, kuin mitä rikemaksussa olevien ehtojen. Rikemaksu ja julkinen varoitus annetaan, sillä erolla, että asiassa ei ole aihetta kokonaisuudessaan arvioiden aihetta tiukempiin toimenpiteisiin. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.)

Rikoslaki ottaa kantaa enemmän itse sakkoihin ja vankeusrangaistuksiin. Rikoslaisissa rahanpesun sanktioita on määritelty useassa kohdassa. 35 rahanpesu on mainittu laajennetun hyödyn menettämisen yhteydessä. Rikoslain 32 luvussa käsitellään kätkemis- ja rahapesurikoksista laajemmin. Rangaistuksena on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Luvun 32:7§ on määritelty törkeä rahanpesu, jossa rikoksesta saatu omaisuus on erittäin arvokas tai rikos itsessään on tehty suunnitelmallisesti. Törkeää rahanpesua tulee arvioida kokonaisuutena, ja tuomio on vähimmäisrangaistuksena neljä kuukautta ja maksimissaan kuuden vuoden vankeusrangaistus. Nimikkeellä salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi on määritelty 8§ siten, että toinen osapuoli sopii törkeän rahanpesun tekemisestä toisen osapuolen kanssa. Kyseessä on lahjuksen ottaminen, lahjuksen antaminen, törkeä veropetos tai törkeän avustuspetoksen hyöty. Rangaistus on määritelty sakosta vuoden vankeuteen. Tuottamuksellinen rahanpesu määritellään 9§ törkeäksi huolimattomuudeksi.

Maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja sakko on minimirangaistus. Rahanpesurikkomus on 10§ määritelty rahanpesun tai tuottamuksellisen rahanpesun huomioon ottaen siten, että kokonaisuutena teko on vähäisempi. Rangaistuksena rahanpesurikkomuksesta on sakko. Menettämisseuraamuksessa on mainittu, että momenttien 6,7, ja 9 omaisuudet ovat valtiolle menetyksenä tai korvata vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena esirikoksen uhrille. (Rikoslaki 39/1889.)

Terrorismin rahoittamisen sanktiossa rikoslain 32a luvun 5§ on todettu että, terrorismin rahoittamisesta vankeusrangaistus on neljän kuukauden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta aina kahdeksan vuoden rangaistukseen. Terrorismin rahoittamisen yritys on myös rangaistava. Terrorismiryhmän rahoittamisesta vankeusrangaistus määräytyy sakosta aina kolmen vuoden vankeusrangaistukseen. Terrorismiryhmän rahoittamisen yritys on myös rangaistava teko. (Rikoslaki 39/1889.)

5.2 Pakotteet ja sanktiot

Rahalliset sanktiot ovat velvoitteita, mitkä ennaltaehkäisevät yrityksiä olemasta yhteistyössä joko yksilöiden ja muiden organisaatioiden kanssa, mitkä voivat olla linkittyneitä terrorismiin tai terrorismin rahoittamiseen. Rahalliset sanktiot ovat annettu Yhdistyneiden kansakuntien sekä Euroopan Unionin sekä kansallisen lainsäädännön avulla. Yksityishenkilöitä ja yrityksiä voidaan kutsua ”kohteiksi” mikäli he ovat yhdistyneet terrorismin rahoittamiseen tai ydinaseiden levittämiseen. Kohteina voivat olla yksittäiset henkilöt tai maat. Toimenpiteinä on yleensä varojen jäädyttäminen. Varojen jäädyttämisen kohteena on ollut esimerkiksi Iran vuodesta 2012, jolloin se rahoitti ydinaseiden levittämistä. Tunnetuimpia yksittäisiä henkilöitä sanktiolistalla on ollut esimerkiksi Osama bin Laden ja Zanjani Babak. Yrityksistä sanktiolistalla on esimerkiksi First Islamic Investment Bank (FIIB), minkä johdossa Babak on ollut. Monet sanktiolistalla yrityksistä voivat olla lähellä täysin laillista yritystä, kuten esimerkiksi yritys nimeltä Aluminat, Aluminat on sanktiolistalla, mutta lähes saman niminen yritys sijaitsee Tanskassa nimellä Aluminat A/S, joka on puolestaan täysin laillinen yhtiö, eikä tällä yhtiöllä ole mitään tekemistä sanktiolistan Aluminatin kanssa. (Cox 2014, 139-143.)

Sanktiotyypit vaihtelevat, ja esimerkiksi Euroopan Unionissa sanktioiden kohteina olevat kolmannet maat, yritykset ja yksityishenkilöt voivat olla erilaisten sanktioiden kohteena. Yleisin sanktio on varojen jäädyttäminen ja matkustuskielto. Sanktiot voivat olla myös tyyppikohtaisia, eli talouteen ja rahoitukseen vaikuttavia. Tyyppikohtaiset sanktiot voivat koskea esimerkiksi tuonti- tai vientirajoituksia, mutta myös pankkipalveluiden rajoittamisena. Sanktio voi olla myös aseidenvientikielto. Sanktiojärjestelmiä on kolmenlaisia:

- 1) Yhdistyneiden kansakuntien asettamat sanktiot, jotka Euroopan Unioni on ottanut osaksi lainsäädäntöään.

- 2) Euroopan Unioni voi vahvistaa Yhdistyneiden kansakuntien pakotteita tekemällä tiukempia toimenpiteitä.
- 3) Euroopan Unioni voi päättää itsenäisistä pakotejärjestelmistä.

Euroopan Unionin pakotteet ovat voimassa jokaisessa EU:n jäsenvaltiossa, mutta myös EU:n ulkopuolisia maita on ottanut pakotekäytäntöjä noudatettavaksi. Näihin maihin lukeutuvat EFTA ja EEA maat. Täytäntöönpano sanktioissa on kuitenkin EU:n jäsenvaltioiden vastuulla. (Euroopan Unioni 2016.)

Ulkoministeriö on listannut pakotetyypit. Edellä mainitut tuonti- ja vientirajoituksilla voidaan rajoittaa periaatteessa minkä tahansa tuotteen vientiä tai tuontia. Näihin kuuluvat myös puolustustarvikkeet, asetarvikkeet ja ydinteollisuuden tuotteet. Puolustustarvikkeiden vienti edellyttää Suomessa aina puolustusministeriöltä saatua vientilupaa. Puolustustarvikkeissa voidaan pakotteilla rajoittaa myös puolustustarvikkeiden tuontia. Yleisten vienti- ja tuontirajoitusten lisäksi pakotteet voivat koskea myös palveluita. Palveluilla ja niiden rajoittamisella pakoteasioissa tarkoitetaan tietoa ja taitoa, joiden käyttämisessä voidaan kehittää, valmistaa tai tuottaa pakotteiden alaisia tuotteita. Pankkipalveluita voidaan rajoittaa esimerkiksi kuljettamiseen liittyvään rahoitukseen, missä raha kulkee pankin kautta. Pankkipalveluiden rajoittamiseen liittyy myös vakuutus tuotteiden rajoittaminen. Yksityisten henkilöiden osalta, jotka ovat pakotelistalla, voidaan asettaa maahantulokielto ja kauttakulkukielto, mistä voidaan poiketa vain erityisluvalla. Pakotekiellot voivat koskea myös lentoliikennettä, jolloin esimerkiksi tietyn maan ilmatilaan ei ole lupa lentää. Lentoliikenteen lisäksi pakotteet voivat koskea myös meriliikennettä. (Ulkoministeriö 2020.)

Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston peruskirjan nojalla voidaan tehdä myös varojen jäädyttämispäätöksiä. Nämä ovat velvoittavia YK:n jäsenvaltioita kohtaan ja ne on asetettu voimaan Euroopan Unionin asetuksilla. Suomessa jäädyttämispäätökset tehdään kansallisella tasolla Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksessa ja täytäntöönpanosta huolehtii kansallisella tasolla ulosotto. Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) on säädetty tätä varten. Varojen jäädytyksen kohteena on henkilökohtaiset varat. Velvoitteiden rikkomisesta on säädetty rikoslaissa erikseen rangaistus luvussa 46. (Finanssivalvonta 2018.)

5.3 Viranomaistahot

Luottolaitokset ovat raportointivelvollisia. Tätä raportointivelvollisuutta ohjaa useampi laki ja raportointivelvollisuus ohjaa useampaa asiaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ohessa. Euroopan unioni asettaa jäsenmailleen asetuksia. Rahoituslaitoksia valvoo sekä Euroopan unionissa että kansallisella tasolla monta toimijaa. Seuraavaksi mainittujen viranomaistahojen lisäksi muita viranomaistahoja ovat Patentti ja rekisterihallitus,

Poliisihallitus, Etelä-Suomen aluehallintavirasto, asianajajaliitto, sekä Ahvenanmaalla toimivat Ahvenanmaan maakuntahallitus sekä Lotteriinspektion. (Poliisi 2020.)

5.3.1 Finanssivalvonta

Suomessa kansallisella tasolla luottolaitoksia valvoo Finanssivalvonta, eli tutummin Fiva. Finanssivalvonta on itsenäinen viranomaisorganisaatio ja se toimii Suomen Pankin yhteydessä. Finanssivalvonta pitää huolen siitä, että valvonta on riskiperusteista. Tähän liittyy aiemmin mainitut lainsäädäntö. Finanssivalvontaa määrittelee laki Finanssivalvonnasta (878/2008). Finanssivalvonnan pääsääntöiset tehtävät voidaan jakaa kolmeen osaan: instituutioiden ja finanssimarkkinoiden valvonta, laatutasoa asiakastiedossa, sekä finanssimarkkinoiden menettelytapojen arviointi sekä analysointi. Finanssivalvonnalla on oikeus antaa toimituksia. Finanssivalvonta saa säännöllisesti ilmoitusvelvollisilta raportteja, joita arvioidaan. Mikäli epäkohtia huomataan, niistä huomautetaan ja niitä koitetaan korjata. Jos valvottava ei huomautuksista huolimatta korjaa puutteita, voi toimenpiteinä olla uhkasakko, julkinen huomautus tai varoitus. Viimeisimpänä sanktiona Finanssivalvonta voi peruuttaa myös toimiluvan. (Finanssivalvonta 2010). Finanssivalvonnan tehtävänä on huolehtia siitä, että finanssimarkkinoilla noudatetaan hyviä menettelytapoja ja yleisön tietämystä. Finanssivalvonnan tehtävänä on myös seurata ja arvioida finanssimarkkinoiden kehitystä ja tehdä lakialoitteita finanssimarkkinoita koskevissa asioissa. Lakisäätöihin tehtäviin kuuluu myös peruspankkipalveluiden hinnoittelun ja saatavuuden seuraaminen, edistää finanssimarkkinoiden valvontajärjestelmien luotettavuutta, koota julkista tietoa finanssimarkkinoilla toimivien taloudellisesta asemasta, osallistua perusmaksupalveludirektiivin tietojen koontiin ja lähettämiseen Euroopan Komissiolle, osallistua kotimaiseen yhteistyöhön viranomaisten kanssa, Euroopan keskuspankin avustaminen, viranomaisyhteistyöhön osallistuminen, sekä varmistaa tarvittavat toimet rahoitusjärjestelmään yhdessä valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin kanssa. (Laki Finanssivalvonnasta 878/2008.)

5.3.2 Rahanpesuneston selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskus operoi Keskusrikospoliisin alla. Selvittelykeskuksen toimintaa ohjaa laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017). Laissa on määritelty selvittelykeskuksen oleellimmat tehtävät, joihin kuuluvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastus sekä selvittäminen ja epäilyn tutkintaan saattaminen. Tämän lisäksi selvittelykeskuksen tehtävänä on toimia yhteistyössä ja jakaa tietoja muiden viranomaistahojen ja ilmoitusvelvollisten kanssa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa. Yhteistyön lisäksi selvittelykeskuksen tulee pitää tilastoja yllä rahanpesun ja terrorismin rahoittamista varten tulleista tapauksista. Lisäksi selvittelykeskusta sitoo laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi, eli selvittelykeskus tekee päätöksiä liittyen

henkilökohtaisten varojen jäädyttämistä varten. (Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 445/2017.)

5.3.3 FATF

Financial Action Task Force eli FATF toimii hallitusten välisenä toimintaryhmänä OECD:n yhteydessä. FATF julkaisee suosituksia liittyen rahanpesun, terrorismin ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen estämiseen liittyen, joita jäsenvaltiot ovat sitoutuneet noudattamaan ja joiden noudattamista FATF valvoo. FATF ylläpitää myös listaa niistä maista ja valtioista, jotka ovat toimenpiteiden kohteena. FATF on tehnyt valtioista kaksi erilaista listaa; niistä maista, jotka ovat FATF:n tehostetun monitoroinnin kohteena, mutta joihin jäsenvaltioidin ei tarvitse noudattaa tehostettua ”due diligence”- periaatetta. FATF kuitenkin suosittelee käytettävän riskiarvioissa maita FATFan havaintoja. Toinen lista on suurten riskien alueet, eli ”High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action”. Tällä listalla olevat valtiot ja alueet ovat korkean riskin alueita, joihin FATF edellyttää noudattamaan tehostettua due diligence periaatetta ja vakavimmissa tapauksissa jopa toteuttamaan vastatoimia. (Valtiovarainministeriö 2020.) Tällä hetkellä FATF on antanut seuraavat suositukset, jotka ovat yhteydessä myös YK: päätöslauselmiin:

- **Rahanpesun- ja terrorismin rahoittamisen eston käytäntöjen koordinoiminen** suosituksessa keskistytään riskin arvioimiseen ja riskiperusteiseen lähestymistapaan, sekä kansalliseen yhteistyöhön ja koordinoimiseen liittyviä suosituksia.
- **Rahanpesun varojen takavarikoiminen** tässä suosituksessa on kaksi osaa, joissa ensimmäisessä käsitellään rahanpesurikkomusta. Toisessa osassa suositusta käsitellään rahanpesun varojen takavarikointia, sekä väliaikaisia toimenpiteitä.
- **Terrorismin rahoittaminen ja rahoituksen leviäminen** tässä suosituksessa on terrorismin rahoittamisrikkomus sekä annetut sanktiot liittyen terrorismin rahoittamiseen ja terrorismiin. Lisäksi sanktioita on määritelty myös liittyen terrorismin rahoittamisen leviämiseen. Erillisenä maininta suosituksessa on myös voittoa tavoittelemattomat organisaatiot.
- **Ennaltaehkäisevät toimenpiteet** suosituksessa käydään laajasti erilaisia toimenpiteitä. Suositus koostuu seuraavista aihealueista: finanssi instituutioiden salassapitolakiin, asiakkaan tuntemiseen, tietojen säilytykseen, lisätoimenpiteet erityistapauksiin, kuten esimerkiksi poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt, rahanvaihtopalveluihin ja uuteen teknologiaan. Lisäksi suosituksessa on omat osiot luotettavuuteen, valvontaan ja rahoitusryhmille. Suosituksessa on käsitelty myös raportointia epäilyttävistä transaktioista ja nimetyt ei-finanssiyritykset ja ammatit (DNFBPs).
- **Läpinäkyvyys, tosiasiallisten edunsaajien omistukset ja järjestelyt** on jaettu kahteen osioon. Ensimmäisessä osiossa käsitellään läpinäkyvyyttä luonnollisten henkilöiden ja

tosiasiallisten edunsaajien omaisuussuhdetta. Toisessa osiossa käsitellään läpinäkyvyyttä tosiasiallisten edunsaajien ja laillisten järjestelyiden osalta.

- **Toimivaltaisten viranomaisten vastuu ja valtuudet sekä muut institutionaaliset toimenpiteet** suosituksessa käsitellään sääntelyä ja valvomista niin finanssi instituutioillekin kuin viranomaistahojen valtaa. Omana osanaan on tässä suosituksessa myös operationaalinen ja lainvalvonta. Suositus käsittelee myös yleisiä vaatimuksia ja sanktioita omana osanaan.
- **Kansainvälinen yhteistyö** suosituksessa käsitellään laaja-alaisesti kansainvälistä yhteistyötä lainsäädännön ja kansainvälisten instrumenttien kautta. (FATF 2020, 5-6).

6 Tutkimus

Tutkimusosuus koostuu toiminnallisen opinnäytetyön kehitysvaiheista. Opinnäytetyön ollessa toiminnallinen, ei tutkimusosuutta ole mukana sen perusteellisimmassa muodossa, vaan aineisto on koottu jo saatavalla olevasta tiedosta. Lopputuotoksena syntynyt opas on syntynyt toimeksiantajan tarpeita mieltien niin, että lopullisesta oppaasta on hyötyä toimeksiantajalle esimerkiksi uusien työntekijöiden koulutuksessa. Toiminnallinen opinnäytetyö on syntynyt laadullisena tutkimuksena, missä olennaisimpana tutkimusmenetelmänä ovat olleet teemahaastattelu ja sisällönanalyysi. Opinnäytetyön konkreettinen hyöty työelämään on parantaa pankkisektorin turvallisuutta ja auttaa uusia työntekijöitä hahmottamaan olemaisimmat tekijät, mitkä vaikuttavat sektorin turvallisuuspuoleen. Oppaassa ja teoriaosuudessa nostetaan ilmi se, mitä sanktioita sektorin yrityksille voi olla, mikäli sääntelyiden noudattamisessa on puutteita tai niitä ei noudateta. Pahimmassa tapauksessa sääntelyiden noudattamatta jättämisessä on vaarana, että pankkitoimilupa menetetään, joten on erityisen tärkeää, että jokainen työntekijä tuntee sääntelyn sekä oman vastuun toimiessaan alalla.

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa informatiivinen opas pankkisektorille rahanpesun ja terrorismin estämisen koulutukseen uusille työntekijöille. Oppaan tarkoituksena on tukea perehdytystyötä, mutta toimia myös kokonaisvaltaisena pakettina perusteisiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä, johon voi aina palata.

Tutkimusote on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa tutkimuksen kohteena on joko yksi tai useampi kohde. Tapaustutkimusta voidaan luonnehtia myös tutkimukselliseksi lähestymistavaksi, jossa tapaus on tutkittava kohde. Tapaus voi olla organisaatio, yksilö, yritys, tapahtuma tai käsite. Yleensä tapauksen suhdetta tutkitaan haastatteluilla saaduilla tuloksilla ja tapauksesta tulevaan tai jo olemassa olevaan kirjalliseen materiaaliin. (Vilkkä 2015 luku 5.)

Toiminnallinen opinnäytetyö eroaa oleellisesti tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä siten, että lopputuloksena on lopputuote, mikä syntyy opinnäytetyön tuloksena. Tässä opinnäytetyössä lopputuotteena on opas pankin käyttöön. Toinen ero on, että opinnäytetyön prosessissa käytetään sen eri vaiheissa toimijaa, joka yleisimmin on opinnäytetyötä tekevä opiskelija. Toimijoita ovat myös esimerkiksi tiedonhankinnassa haastatteluihin osallistuvat henkilöt. Kolmas eroavaisuus löytyy dialogisessa tai trialogisessa lähestymistavassa, jossa toimijoiden kanssa keskustellaan, muutetaan ja annetaan palautetta toiminnan kehittämiseen kuuluvaa tuotosta. (Salonen 2013, 5-6.)

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä hyödynnetään jo olemassa olevaa tietoa käytännön ongelmien ratkaisuun. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä on tarkoitus tuottaa uusia ideoita ja toteuttaa niitä. Tutkimuksellisuus on olennaista, koska se tuo kehittämistyöhön vaikuttavia tekijöitä paremmin ilmi. (Suvanto 2014, 13.) Kehittämistyössä menetelmät ovat laajoja, joilla päästään itse kehittämistyön tekemiseen. Menetelmät voidaan jakaa kolmeen pääalalajiin; keskustelua edistävät menetelmät, osallistavat menetelmät, ja esittävät menetelmät. (Salonen, Eloranta ym. 2017, 55.) Opinnäytetyössäni oleellisimmaksi menetelmäksi muodostuu keskustelua edistävät menetelmät, joihin kuuluu toimeksiantajan kanssa käytävät palaverit. Tuomi (2018) onkin esittänyt, että dialogisessa tutkimuskäytännössä haastattelijalla on aktiivinen keskusteluun osallistujien perinteisen kysymysvastaus- mallin sijaan. Dialogissa onkin tärkeää huomioida kuuntelijan puhe- malli ja tutkijan aktiivinen kyky kuunnella. Toisaalta dialogiin yhdistyy myös ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelua käytetään, kun työelämää ollaan kehittämässä, jossa tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteisen kielen, toimintatapojen tai keskustelun luominen. Ryhmälle annetaan aiheeksi esimerkiksi ideoiden luominen tai kehittäminen. (Vilkkä 2015 luku 5.)

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäsuuntaus on laadullinen tutkimus eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus voidaan määritellä aineiston ja muodon kuvaamisesta, joissa yleisemmät tutkimuksen tunnusmerkit ovat esimerkiksi aineistonkeruumenetelmä, mitä opinnäytetyössä olen käyttänyt esimerkiksi teoriaosuuteeni, joiden pohjalta opasta rakennetaan. Muita tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi tutkittavien näkökulma, teoreettinen taikka harkinnanvarainen otanta, laadullisinduktiivinen aineiston analyysi, hypoteesittomuus, tutkimuksen oma tyylilaji sekä tuloksien esitystapa, sekä narratiivisuus ja tutkijan asema. Aineistonkeruumenetelmissä voidaan käyttää laajasti erilaista dataa, kuten esimerkiksi haastatteluita, havainnointeja, kirjeet, päiväkirjat tai muut kirjallinen aineisto. Valmiit aineistot ovat jaettu viiteen eri luokkaan, joita ovat esimerkiksi aikaisempien tutkimusten aineistot, aikaisemmat ja erilaiset tilastot, dokumentit, asiakirjat ja joukkotiedotuksen sekä kulttuurin tuotteet. Aineistona voidaan tässä kohtaa ajatella olevan juuri aikaisempien tutkimusten aineistot sekä

joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteet, joihin lukeutuu julkinen data. (Eskola, Suoranta 1998.)

Tutkimusmenetelmiksi valikoitui teemahaastattelu sekä sisällönanalyysi. Tutkimusmenetelmien valinnassa painavaksi syyksi tuli niiden käytännönläheisyys valitun tuotoksen kanssa. Teemahaastattelun avulla tutkimuksessa on oleellista arvioida, miten työelämää voidaan kehittää yhdessä asiantuntijoiden kanssa. Teemahaastattelun käytännöllisyyttä tukee myös, että dialogin avulla mukaan tulee keskustelua ja eri mielipiteet ja näkemykset tulevat esille. Toinen tutkimusmenetelmä on sisällönanalyysi, missä aineistosta tehdään tiivis kokonaisuus. Tämä menetelmä on olennainen, sillä teemahaastattelun pohjalta tulleet aihealueet kulminoituvat niihin aiheisiin, mitä opinnäytetyössä on käsitelty ja sisällönanalyysillä pystytään tiivistämään aihealueiden relevanttius.

6.3 Aineiston keruu

Aineiston keruussa oleellisimmiksi lähteiksi valikoitui käytettävissä oleva kirjallisuus. Vaikka osa kirjallisuudesta voi olla useamman vuoden takaa, ei perusajatus ole muuttunut: rahanpesun ja terrorismin määritelmän muoto on yhä sama. Aineistonkeruussa oleelliseksi tuli myös keskittyä erikseen löydettyyn lakitekstiin. Ajankohtainen laki löytyy Finlexistä, josta löytyy myös ennakkoratkaisut ja tuomiot. Näin ollen lain lähteet ovat luotettavan lähteen takana. Aineiston keruussa painotettiin myös erityisesti tutkimuksiin, joita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä on löytynyt. Näistä tutkimuksista on esitetty teorioita, kuten esimerkiksi epätyypilliset käyttäytymismallit rahaliikenteessä ja määritellyt raja-arvot. Aineiston keruussa on käytetty myös viranomaislähteitä, kuten Poliisin, Verohallinnon ja Ulkoministeriön sivuja, joiden lähde on luotettavaa.

6.4 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa oli mukana kaksi toimeksiantajan työntekijää, joista toinen on esimiesasemassa ja toinen toimii kouluttajana uusille työntekijöille. Asemiensa avulla he pystyivät antamaan kehitysideoita siihen suuntaan, mihin opasta haluttiin viedä koulutuksellisesta ja informatiivisesta näkökulmasta.

Teemahaastattelukokonaisuus lähti käyntiin jo olemassa olevan aineiston pohjalta kootusta raakarungosta oppaalle. Oppaan alkuperäinen raakarunko oli seuraava: ensimmäisessä luvussa tulisi ilmi yleispätevästi, mitä rahanpesun ja terrorismin rahoittaminen on. Toisessa luvussa käsitellään laajemmin talousrikollisuuden eri prosesseja, kuten sitä, miten rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen on. Omana osa-alueenaan tähän tulisi myös kryptovaluutat sekä veronkierto ja siihen liittyvät sopimukset. Kolmantena lukuna olisi oikeudellinen näkökulma oppaaseen. Tässä luvussa painotetaan erityisesti asiakkaan tuntemiseen liittyviä oikeudellisia kohtia Suomen ja Euroopan Unionin tasolla. Omana kohtanaan olisivat myös sanktiot ja

valvontaviranomaiset. Neljäntenä lukuna olisi erinäiset erityiset riskit työssä, mihin liittyvät esimerkiksi ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta sekä poliittisesti vaikutusvaltaisten ihmisten erityiskäsittely. Ehdotuksena tähän oli myös lisätä lista Euroopan Komission listaamat maat, joissa rahanpesusääntely ei ole vaaditulla tasolla.

Dialogin ideana oli antaa vapaaehtoista kehittämistä työhön ja myös pyytää asiantuntijoilta täsmällisiä neuvoja, mihin suuntaan he haluavat opasta kehitettävän, jotta mahdollisimman paras hyöty saadaan irti. Kehittämisen ideoina nousi seuraavat toimenpiteet: toiseen lukuun terrorismin rahoittamisesta tulisi olla oma osio, mahdollisesti samanlainen kuvio kuin mitä rahanpesuprosessista on esitetty (Kuvio 1). Toiseen lukuun ehdotettiin myös, että kryptovaluutat jäisivät, joskaan ei isossa mittakaavassa. Lisäksi ehdotuksena veronkiertoon liittyvät sopimukset jäisivät, mutta talousrikollisuuteen liittyvät asiat tulisivat enemmän esille. Kehitysehdotuksena tähän tulivat käytännön esimerkkinä Panaman paperit. Kolmannen luvun ehdotuksiin kuului erityisesti pakotteiden lisääminen oleelliseksi osaksi, esimerkiksi Euroopan Unionin lisäksi myös Yhdistyneiden kansakuntien osalta. Lisäksi kolmanteen lukuun ehdotettiin, että asiakkaan tuntemistietoihin liittyen muodostettaisiin selkeä kuva siitä, mihin lainkohtaan voidaan viitata, kun pankki kysyy tiettyjä kysymyksiä asiakkaan tuntemiseen liittyen. Kommenttina tuli, että tämä helpottaa kokonais kuvan muodostumista itselle työssä. Neljänteen lukuun tuli ehdotus, että oppaan tullessa englannin kielellä käyttöön, tulisi myös katsoa tarkkaan, miten ”ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta” käännetään, jotta se vastaa haluttua asiaa. Toinen riskiperusteinen lähestymistapa olisi tähän kohtaan poliittisten vaikutusvaltaisten henkilöiden käsittely ja heidän kohonnut riskinsä esimerkiksi korruptioon. Pakotteiden alla olevat maat voidaan mainita oppaassa. Haastateltavien kanssa sovimme, että pidämme samankaltaisen haastattelun vielä, kun opasta on fyysisesti saatu jo eteenpäin. Ennen lopullista julkaisua teemme siis vielä uuden haastattelun, jossa käymme läpi mahdolliset kehittämissuositukset opasta varten.

Toisessa teemahaastattelussa käytiin läpi opasta, joka oli muodostettu aiemman palautteen ja opinnäytetyön teoriaosuuden pohjalta. Haastattelu alkoi läpikäymällä edellisen haastattelun sovitut kohdat opasta varten ja kuinka ne oli oppaaseen toteutettu. Oppaaseen lisättiin erityisesti kuvio kuvaamaan terrorismin rahoittamista (kuvio 2), koska samanlainen löytyi jo rahanpesun prosessista. Opas hyväksyttiin sellaisenaan läpi ja ennen julkaisua lopullinen versio lähetetään työnantajan tarkastukseen. Opasta lähdettiin muodostamaan työnantajan antamaan pohjaan. Kehitysehdotukset keskittyivät lähinnä visuaaliseen ilmeeseen sekä mahdollisesti työnantajan antamien kuvien käyttöön lopullisessa oppaassa. Kehitysehdotuksena tuli myös, että päivämäärä korkean riskin maille tulisi lisätä, koska lista muuttuu jatkuvasti Euroopan Unionin päivittäessä listaa. Lopulliseen oppaaseen onkin lisätty tämän opinnäytetyön kirjoitushetkellä olevat korkean riskin maat, sekä tulevaisuutta varten myös linkki Euroopan Unionin sivulle, missä päivittyvä lista on.

Lopullisessa oppaassa kehitysehdotukset tehtiin toimeksiantajan pyynnön mukaisesti, sekä ulkoasua muokattiin työnantajan antamaan pohjalle. Lopullinen tuotos hyväksyttiin sellaisenaan käyttöön.

6.5 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysiä voidaan kuvata laadullisessa tutkimuksessa aineistolähtöiseksi sisällönanalyysiksi. Toiminnan logiikkaa lähdetään etsimään kerätystä aineistosta ja tutkimusaineistoa tiivistetään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. (Vilka 2015, luku 6.)

Teemahaastattelun pohjalta syntyvä sisällönanalyysi muotoutui, kun haastattelun pohjalta tulleet kehitysehdotukset luokiteltiin opasta varten. Oleelliset kysymykset olivatkin, kuinka opasta voidaan kehittää annetun raakarungon pohjalta? Kuinka oppaasta saadaan paras mahdollinen koulutuskäyttöön? Näihin kysymyksiin tullessa vastaus pysyttiin tekemään yläluokka. Haastattelujen perusteella muodostetut yläluokat olivat lopuksi seuraavat: mitä rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen on, rikollisen toiminnan prosessi, lainsäädännöllinen näkökulma, sanktiot ja valvontaviranomaiset sekä erityriskit. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen alaluokkaan kuuluu olennaisten käsitteiden määrittely, kuten mitä rahanpesulla ja terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan esimerkiksi lainsäädännöllisestä näkökulmasta. Rikollisen toiminnan prosessin alaluokkaan kuuluvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen prosessien kuviot, kryptovaluutat, veronkierto ja verosopimukset. Lainsäädännöllisen osion alaluokkaan kuuluu Suomen lainsäädännön erityispiirteet, sekä Euroopan Unionin erityispiirteet. Sanktiot ja viranomaistahojen alaluokka koostui samankaltaisesta jaottelusta Suomen sisäisiin valvojiin ja sanktioihin sekä Euroopan Unionin valvojiin ja sanktioihin. Erityriskien alaluokkaan kuuluu ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta, poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden käsittely sekä korkean riskin maiden listaus.

Opinnäytetyössäni aineistona oppaalle toimii opinnäytetyön teoriaosuus. Tutkimusmenetelmänä käytettynä teemahaastattelulla ja dialogilla, joita palavereissa käytettiin, saatiin tietoa siitä, mihin suuntaan opasta tulisi lähteä kehittämään. Opasta luotiin yhteistyössä työnantajan kanssa. Opinnäytetyön luvuissa nousevat esille ne keskeiset teemat, mihin oppaan luontia haluttiin painottaa. Erityisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen prosessi on oleellista ymmärtää oppaan kannalta. Oppaassa keskityttiin myös olemassa olevaan lainsäädäntöön, sekä niiden pääkohtiin varsinkin rahanpesun kannalta. Tavoitteena ei ollut luoda yksityiskohtaista opasta, vaan tiivis tietopaketti, mitä on helppoa muokata jatkossa lainsäädännön ja käytänteiden muuttuessa. Aineisto voidaan jakaa virallisiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen, sekä vapaasti käytettyjen virallisten tahojen tarjoamaa tietolähteitä. Aineistona käytettiin pääsääntöisesti virallisia lähteitä ja tutkimuksia, joita on vertaisarvioitu. Lainsäädännöllisessä osiossa oleellista on käyttää suoraa lakitekstiä. Sanktioissa ja viranomaisia

käsittelevässä luvussa lähteiden käyttö oli helposti löydettävissä ja sovellettavissa käyttäen esimerkiksi Euroopan Unionin sivuja, jotka antavat luotettavan ja monimuotoisen tiedonlähteen. Moninaisten lähteiden pohjalta pystytään muodostamaan punainen lanka kaikkien osa-alueiden kannalta, mutta myös arvioimaan eri lähteiden luotettavuutta. Kuitenkin on hyvä huomioida, että lainsäädännölliset tekstit ovat myös linkittyneet esimerkiksi Euroopan Unionin sivustolla tarjoamaan tietoon.

6.6 Loppupäätelmät ja pohdinta

Alla olevissa näytteissä oppaasta on havaittavissa niin suora lakisääteisen tekstin käyttö, kuin myös vapaamman muotoilun virallisten tahojen kautta saadusta tiedosta.

“According to the The Criminal Code of Finland (39/1889) money laundering is defined as an action where the source of funds is received, changed, used, transferred, handed over, or holding assets or property from criminal source.”

“As mentioned before the one principle is different with AML/CTF work. In the financing terrorism the funds might be from legitimate source, for example salary. The person might not know that they are funding terrorism.”

“Tax evasion is common financial crime. Due to international agreements, banks and financial institutions are required to follow few procedures to prevent tax evasion.”

“Second Funds Transfer Regulation (“2FTR”) (2015/847) obliges providers to notify the supervisors-authority (FSA) of shortcomings identified by them in information accompanying funds transfers.”

“In Finland the supervisor officers are divided to different organizations. Banks and credit institutions are supervised by Financial Supervision Authority (FIN-FSA).”

Opas on käytännönläheinen ja pohjautuu teorian tietoon, jota on käytetty opinnäytetyössä. Teoriasta on muodostunut opas, jota voidaan helposti muokata muuttuvaan lainsäädäntöön ja käytäntöihin.

Lopullinen opas tulee toimeksiantajan käyttöön. Opinnäytetyön lopputulosta ei julkaista, koska lopullisella tuotoksella on toimeksiantajan täysi käyttöoikeus. Opinnäytetyön tuotoksella on käytännöllinen tarkoitus toimia koulutuksellisenä infopakettina, mikä on ollut opinnäytetyön tarkoitus. Opinnäytetyön teoriaosuus on keskittynyt niihin oleellisiin osa-alueisiin, joiden kautta opasta on lähdetty rakentamaan. Kokonaisuudessaan työssä ilmi tulevat aihealueet ovat tukeneet oppaan kehittymistä toimeksiantajan kannalta haluttuun suuntaan. Käytetyt tutkimusmenetelmät ovat tulleet opinnäytetyön tutkimusprosessissa esille selkeästi.

Lähteet

Sähköiset

Barone, R. Masciandaro, D. 2018. Cryptocurrency or usury? Crime and alternative money laundering techniques. Università Bocconi. Viitattu 31.10.2020.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10657-019-09609-6>

Borlini, L. Montarano, F. 2017. The Evolution of the EU Law against Criminal Finance: The Hardening of FATF Standard within the EU. HeinOnline. Viitattu 9.11.2020.

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/geojintl48&div=43&id=&page>

≡

Casi, E., Spengel, C., Stage, B. 2018. Cross-Border Tax Evasion After the Common Reporting Standard: Game Over?. ZEW. Viitattu 30.11.2020. [https://madoc.bib.uni-](https://madoc.bib.uni-mannheim.de/46754/1/dp18036.pdf)

[mannheim.de/46754/1/dp18036.pdf](https://madoc.bib.uni-mannheim.de/46754/1/dp18036.pdf)

Cox, D. 2014. Handbook of Anti Money Laundering. E-kirja. John Wiley & Sons, Incorporated. Viitattu 8.10.2020.

De Simone, L., Lester, R., Markle, K. 2020. Transparency and Tax Evasion: Evidence from the Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA). Journal of Accounting Research. Viitattu 3.11.2020. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1475-679X.12293>

Eskola, J. Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Vastapaino, Tampere. Viitattu 15.11.2020.

Kerimov, A. Koibichuk, V. Mynenko, S. 2020. BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN BANK'S ANTI-MONEY LAUNDERING. 55th International Scientific Conference on Economic and Social Development. Viitattu 31.10.2020.

https://www.researchgate.net/profile/Venelin_Terziev/publication/342719710_Tools_for_strategic_research_of_the_national_security_system_-_methodology_for_research_using_simulation_business_game/links/5f036587a6fdcc4ca44ec088/Tools-for-strategic-research-of-the-national-security-system-methodology-for-research-using-simulation-business-game.pdf#page=885

Salonen, K. 2013. Näkökulma tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön - Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle. E-Kirja. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.1.2021.

Schott, P. 2006. Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. E-kirja. The World Bank. Viitattu 22.11.2020

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6977/350520Referenc1Money01OFFICIAL0USE1.pdf;sequence=1>

Singh, K. Best, P. 2019. Anti-Money Laundering: Using data visualization to identify suspicious activity. Elsevier. Viitattu 11.10.2020.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S146708951730043X>

Suvanto, M. 2014. Uusia malleja työelämän kehittämiseen - Tutkimuksellinen kehittämistyö ylempi AMK -tutkinnossa. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Pori. Viitattu 15.11.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85931/2014_D_13_Uusia_malleja_tyoelaman_YAMK.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Tammi. Viitattu 21.11.2020.

Verhage, A. 2011. Anti Money Laundering Complex and the Compliance Industry. Routledge. Viitattu 4.10.2020.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/laurea/reader.action?docID=668844>

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. E-kirja. PS- kustannus. 4. Uudistettu painos. Viitattu 21.11.2020.

Zang, R. Xue, R. Lui, L. 2019. Security and Privacy on Blockchain. Association for Computing Machinery. Viitattu 31.10.2020. <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3316481>

Julkaisemattomat

Danske Bank. 2020. Miksi pankki kysyy? Viitattu 11.10.2020.

<https://danskebank.fi/sinulle/asiakaspalvelu/miksi-pankki-kysyy#tip6>

Euroopan Unioni. 2020. Asetukset, direktiivit ja muut säädökset. Viitattu 25.10.2020.
https://europa.eu/european-union/law/legal-acts_fi

Euroopan Unioni. 2016. European Union sanctions. Viitattu 28.11.2020.
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/423/european-union-sanctions_en

Euroopan Unionin virallinen lehti. 2015. EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS (EU) 2015/847. Viitattu 25.10.2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0847&from=EN>

FATF. 2020. INTERNATIONAL STANDARDS ON COMBATING MONEY LAUNDERING AND THE FINANCING OF TERRORISM & PROLIFERATION - The FATF Recommendations. Viitattu 28.11.2020 <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf>

Finanssivalvonta. 2020. Riskiarvio. Viitattu 18.10.2020.
<https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/riskiarvio/>

Finanssivalvonta. 2020. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. Viitattu 18.10.2020
<https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/selonotto--ja-ilmoitusvelvollisuus/>

Finanssivalvonta. 2018. Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen. Viitattu 28.11.2020.
<https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/asiakkaan-tunteminen-ja-tunnistaminen/>

Finanssivalvonta. 2018. Kansainväliset talouspakotteet ja kotimaiset jäädyttämispäätökset. Viitattu 28.11.2020. <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/kansainvaliset-talouspakotteet-ja-kotimaiset-jaadyttamisaatokset/>

Finanssivalvonta. 2010. Finanssivalvonta - rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen. Viitattu 10.11.2020.

<https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/13517/173170.pdf?sequence=1>

Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta (348/2017). 2017. Finlex. Viitattu 25.10.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170348#O3L4P11>

Laki Finanssivalvonnasta (878/2008). Finlex. Viitattu 10.11.2020.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080878>

Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014. 2014. Finlex. Viitattu 18.10.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140610#Pidp447439744>

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja estämisestä (444/2017). 2017. Viitattu 18.10.2020 Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444#L2>

Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017). 2017. Finlex. Viitattu 30.11.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170445>

Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista (162/2014). 2014. Finlex. Viitattu 25.10.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140162>

Laki verotusmenettelystä (1558/1995). 1995. Finlex. Viitattu 25.10.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>

Oikeusministeriö. 2019. Rahanpesurikosdirektiivin täytäntöönpano. Oikeusministeriö. Viitattu 5.2.2021

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161533/OMML_2019_13_Rahanpe_sudirektiivin_taytantonpano.pdf

Poliisi. 2020. Rahanpesu. Viitattu 30.11.2020. <https://poliisi.fi/rahanpesu>

Rikoslaki 39/1889. 1889. Finlex. Viitattu

13.11.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Salonen, K. Eloranta, S. Hautala, T. Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.11.2020. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sijoituspalvelulaki (747/2012). 2012. Finlex. Viitattu 25.10.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120747#O4L12>

Sijoitusrahastolaki (48/1999). 1999. Finlex. Viitattu 25.10.2020.

<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990048>

SopS 25/2015. 2015. Valtioneuvoston asetus verosäännösten kansainvälisen noudattamisen parantamiseksi ja FATCA:n toteuttamiseksi Amerikan yhdysvaltojen kanssa tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. Finlex. Viitattu 3.11.2020.

<https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150025#idp446357472>

Ulkoministeriö. 2020. Pakotteet. Viitattu 28.11.2020. <https://um.fi/pakotteet>

Valtiovarainministeriö. 2020. Rahanpesun estäminen. Viitattu 15.11.2020.

<https://vm.fi/rahanpesun-estaminen>

Verohallinto. 2020. Verohallinnon ohje Suomen ja Yhdysvaltain välistä verotietojen vaihtoa koskevan FATCA-sopimuksen soveltamiseksi. Viitattu 6.11.2020.

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48528/verohallinnon-ohje-suomen-ja-yhdysvaltain-v%c3%a4list%c3%a4-verotietojen-vaihtoa-koskevan-fatca-sopimuksen-soveltamiseksi/>

Verohallinto. 2016. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Viitattu 28.11.2020.

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49027/veron_kiertamissaannoksen_soveltamine2/

Kuviot

Kuvio 1: Rahanpesun vaiheet. (Cox 2014, 7-19.).....	12
Kuvio 2: Terrorismin rahoittamisen vaiheet. (Schott 2006 luku 5, 4-16.)	14
Kuvio 3: Riskiarvion vaiheet (Finanssivalvonta 2020.).....	18